బిడ్డ పుడుతుందంటే ఎవళ్ళకయినా సంతోషమే. కాని అమ్మాయి పుట్టిందని కబురొస్తే మట్టుకి మగవాడి కా వార్త శుభవార్త కాదు. భయంకర వార్త. ఆ బరువు బాధ్యతలు పురుషుడికి మోపినట్టు మరొహాళ్ళకి మొయ్యవు అందుకనే అంత బాధా, వేదనాను. ఇప్పుడలాంటి అపదనే ఎదుర్కోవలిసొచ్చింది. గురుచరుణుడు—నెలకి అరవై టింగులు తెచ్చుకునే బ్యాంకి గుమాస్తా అతగాడు.

అసలీ వార్త పొద్దుటే మూటగట్టుకు వచ్చింది, అతడి మూడో కూతురు పదేళ్ళ అన్నాకాళి. "రా నాన్నా! చెల్లాయిని చూతువుగాని?" అంటూ ఎంతో ఉత్సాహంతో అప్యాయంగా తండ్రిని పిలవ్వొచ్చింది. ఆ పిల్ల.

అయిదోసారికూడా తన భార్య మళ్ళీ ఆడపిల్లనే కన్నదని ఇప్పుడు పురిటిగది నించి కబురు రాగానే గురుచరణుడి ముఖం తీరని విచారంతో నల్లబడిపోయింది.

అద్దెకు తోలే జట్కాబండి గుర్రం చూశారు కదూ—ఆ అస్థిపంజరం అదీను. సరిగా అలాంటి స్వరూపమే ఇప్పుడు గురుచరుణుడిది. శుష్కించి శల్యావశిష్టమై. బెంగతో విచారంతో పీక్కుపోయిన కళ్ళూ, ముఖమూ, మన చైతన్యం, ఈ లోకపు గొడవా ఏమీ లేకుండా నిర్లిప్తగా కనబడతాడు.

పురిటి కబురు చెవినిపడగానే చేతిలో హుక్కాగొట్టం అమట్టునే ఉండిపోయింది. తాతలనాటిది చినిగిన బాలీసొకటి గోడకి చేరగిలవేసుకూచున్నాడతడు. గట్టిగా నిట్టూర్చుకుందామంటే కూడా ఇప్పుడు వంట్లో ఓపిక లేదు.

కూతురు అన్నాకాళి వచ్చి, రమ్మని పిలవగానే గురుచరణుడు ఆమె ముఖంకేసి చూసి, "కాసిన్ని మంచినీళ్ళు తెచ్చిపెట్టు తల్లీ!" అన్నాడు. వెంటనే మంచినీళ్ళ కోసమని వెళ్ళింది పిల్ల.

కాళీ వెళ్ళిపోగానే అతడి మనస్సులో ఏనాటివో లక్ష సంగతులు గభీమని గుర్తుకొచ్చాయి. అలా గుబులుకు రావటంతో బుర్రలో ఎన్నెన్నో దురాలోచనలు కూడా ప్రవేశింపసాగినై.

తొలి పురిటికయిన ఖర్చెంత? అనేది మొట్టమొదటి జ్ఞాపకం. నిరుడీ రోజుల్లో రెండో అమ్మాయి పెళ్ళికోసమని చౌ బజారులో ఉండే రెండస్థుల మేడ కుదువ పెట్టడం జరిగింది. దాని తాలూకు వడ్డీ బాకీ ఆర్నెల్లుగా అలానే బకాయి ఉండిపోయింది. ఈ సంగతి గుర్తుకొచ్చింది.

పోతే—దసరా పండుగలు దగ్గరికొచ్చాయ్. అప్పటికి చీరే సారే సిద్ధంచెయ్యాలి. అవి పెట్టి చిన్నమ్మాయిని అత్తారింటికి పంపాల్సిన పని ఒకటి నెత్తిమీద వున్నదింకా. ఇవన్నీ ఎవళ్ళతోనూ చెప్పకూడని గృహిచ్ఛిద్రాల్లో కొన్ని.

ఇహ ఆఫీసు గొడవలు—రాత్రిరి ఎనిమిది తొమ్మిది గంటలు దాటినా, తల పగిలిపోతూందే గాని, 'డెబిట్' 'క్రెడిట్' కాలమ్స్ ఎంతకూ సరిపోవడం కనబడదు. ఈ లెఖ్ఖలన్నీ ఇవాళ మధ్యాన్నం పన్నెండింటికల్లా 'ఆడిట్' కోసం చేత పట్టుకెళ్లాలి. పట్టుకెళ్ళి తీరాలి.

నిన్ననే పై ఆపీసరు పెద్దాయన దిగాడు. వచ్చి ఏమన్నాడో తెలుసా?—"ఎప్పుడూ కూడా ఇహనించి మురికిగుడ్డలతో ఆఫీసుకి రాకూడదు. అలా వస్తే జరిమానా పడుతుంది" అని చెప్పి కఠినమైన ఆర్డరువేసి మరీ వెళ్లాడు.

మరో విషయం—ఈ రేవుకి ఇంటెడు గుడ్డలూ ఓ పెద్ద మేటగా వేయించుకు పోయాడు చాకలి. వాడేమైపోయాడో యేమో వారం రోజులాయె పత్తాలేదు. ఇవన్నీ చూడగా మనస్సు బేజారై పోయింది గురుచరణుడికి. హుక్కాగొట్టం చేత్తో అలానే ఎత్తిపట్టుకుని ప్రార్థన ప్రారంభించాడు.

"భగవాన్! ఈ కలకత్తా మహాపట్నంలో రోజూ ఎంతమంది కార్ల కింద పడి చావడంలేదు? వాళ్ళంతా నా కంటే అపరాధులా? దేవుడా, నీ దయవల్ల పెద్ద కారొకటి నా గుండె మీదినించి పోతే ఎంత బాగుండును!"

అంటూంటే అన్నాకాళి వచ్చి. "లే నాన్నా! ఇదిగో మంచినీళ్లు!" అన్నది. ఆ గ్లాసెడు నీళ్ళూ ఒక్క గుక్కలో తాగేసి, "అ(—వెళ్ళమ్మా! గళాసు పట్టుకపో!" అని మళ్ళీ పడుకున్నాడు.

ఇంతలో లలిత వచ్చి. "మామయ్యా. టీ పట్టుకొచ్చా. లే!" అని లేపింది. 'టీ' అనగానే అతడికి ప్రాణం లేచివచ్చినట్టయింది. "రా అమ్మా. రా. నా దగ్గరకొచ్చి కూర్చో!" అన్నాడు. కూర్చున్నాక పిల్లదాని తల నిమురుతూ, "మా తల్లివి ఓ జమీందారింట పడవెయ్యగలిగానంటే, నా జీవితంలో ఒక గొప్ప పని నెరవేరినట్టే! ఆ దరిద్రుడు.... మీ మామ ఇంటో పడటం మూలాన రాత్రిం బవళ్లు ఏక చాకిరీయే. అవునా!" అన్నాడు. తల తిప్పుతూ చెప్పింది లలిత: "అందరూ చెయటంలే? అలానా నేనూ...." "అయితే ఇవాళ వంట సంగతి?" అనడిగాడు. "నే చేస్తాగా. మామయ్యా."

"నువ్వే వండుతావా? నీకు వంటకూడా చేతనవునా?"

"తెలుసు మామయ్య. అన్నీ అత్తదగ్గిర నేర్చుకున్నా." నన్నది లలిత. గురుచరణుడామెను మనస్సులోనే ఆశీర్వ దించాడు. అతడికో పెద్ద బెంగ తీరిపోయింది.

కిటికీలోంచి చూస్తూ, "అరె. శేఖర్‌లా వున్నాడే!" అని గురుచరణుకు పలకరించేప్పటికల్లా ఆజానుబాహు, అందగాడూ అయిన ఒక యువకుడు లోపలికొచ్చాడు.

"రావోయ్. కూర్చో! ఇవాళ పొద్దుట మీ పిన్ని ఎంత పనిచేసిందో విన్నావా? ఆడపిల్లని కన్నది!" అంటూ నిట్టూర్చి ముఖం అదోలా పెట్టాడు, "అందులో ఎంత ఇది వుందో నా ఒక్కడికే తెలుసు" నన్నాడు.

"అలా అనకు బాబాయ్! పిన్ని వింటే కష్టపడుతుందీ. అంతా దేవుడి దయ! అయినా మగబిడ్డ అయితేనేం. ఆడబిడ్డ అయితేనేం?"

"నాకూ తెలుసునయ్యా బాబూ. ఆ మాత్రం. కాని భగవంతుడు వెనకా ముందూ ఆలోచించడు. కాకపోతే. నేను పేదవాణ్ణి కదా. నా కింతమంది దేనికి? ఈ యిల్లు కూడా మీ నానకి తనఖా పెట్టితినాయె. దానికేంలే. నేనేం విచార పడను.

"కానీ. ఇదిగో ప్రత్యక్షంగా చూడరాదూ? ఈ బంగారవు బొమ్మ. మా లలిత. జమీందారీ కుటుంబాల్లో పడాల్సినపిల్ల! చూస్తూ చూస్తూ ఎవరిచేతిలోనో ఒహరి చేతిలో ఎలా పెట్టను చెప్పూ. దీనికి పదమూడేళ్ళు వెళ్ళాయి. కాని.... నా చేతిలో పదమూడు పైసాలు కూడా లేక, ఇంతదాకా సంబంధం కుదరలే."

గురుచరణుడి కళ్ళలో గిర్రున నీళ్ళు తిరిగినై. శేఖర్ మౌనంగా వున్నాడు. గురుచరణుడింకా ఇలా చెప్పాడు....

"చూడు నాయనా! మీ బంధువర్గంలో ఏదయినా సంబంధం కుదురుతుందేమో చూద్దూ. అన్నట్టు ఈ కాలపు కుర్రాళ్ళు కట్నం లేకుండానే పెళ్ళి చేసుకుంటున్నా రటగా. పిల్ల నచ్చితే. అలాంటిదేదైనా ఒహటి చూసి పెడుదూ. బాబూ! నే నాశీర్వదిస్తున్నా నిన్ను—నువు మహా రాజువవుతావ్. నిజానికి, మీ ఆశ్రయం చూసుకునే నేనీ వాడకట్టులో ఉండగల్గుతున్నా. మీ నాన్న నన్ను సొంత తమ్ముడిలా చూసుకుంటున్నాడు సుమా!"

"సరే చూద్దాం!" అన్నాడు శేఖర్.

"మరచిపోకు నాయనా! చిన్నప్పట్నించీ లలిత నీ దగ్గరేగా చదువుకుంది. ఎంత దొడ్డబుద్ధి, ఎంత నిదానం. చూస్తూనే ఉన్నావుగా? ఇంత పిన్న వయసులో మా ఇంటి వంటా, పెట్టూ అంతా అదే. మా సంసారభారమంతా అదే మోస్తుం దంటే నమ్ము."

"వాళ్ళ నాన్న మాత్రం ఏం తక్కువ ఉద్యోగం చేశాడనా? సంపాదనంతా దానంచేసేశాడు. పిల్లదానికేమీ మిగల్చకుండా. పోతే పోనీలే, ఆ పుణ్యమే, ఆ పురుషార్థమే దాన్ని కాపాడు తూంది. ఆ చలవ గాకుంటే ఇంత చిన్నపిల్ల అన్నపూర్ణ ఎలా కాగలుగుతుంది నువ్వే చెప్పు, శేఖర్."

శేఖర్ ఏం చెప్పలే. కానీ నవ్వుతున్నాడు. అతడు లేద్దా మనుకుంటుండగా, చటుక్కున అడిగేశాడు గురుచరణుడు—

"ఇంత పొద్దుటే ఎక్కడికి నాయనా బయల్దేరావ్?"

"ఓ కేసు విషయమై బారిష్టరుగారితో మాట్లాడాలి...." అని లేచి నిలబడగానే గురుచరణుడు మళ్ళీ—

"నే చెప్పిన సంగతి మనసులో పెట్టుకో బాబూ! అది కాస్త ఛామనచాయ అన్నమాట నిజమే అనుకో. అయితేనేం. చూడు ఆ కన్ను ముక్కు తీరూ, తొణికిసలాడే ఆ చిరు నవ్వూ. ఇలాంటి రత్నం పిల్ల లోకమంతా గాలించినా దొరకదని నమ్ము!"

నవ్వు ముఖంతో శేఖర్ తలవూపుతూ బయటికి వెళ్ళి పోయాడు. అతడి కిరవైఅయిదేళ్ళ ప్రాయం. ఎం. ఏ. ఇప్పటిదాకా అప్రెంటిస్ చేస్తూ నిరుడే 'అటర్నీ' అయ్యాడు.

అతడి తండ్రి నవీన్‌రాయ్‌కి బెల్లపు వ్యాపారం. అందులో లక్షలు గడించాడు. ఇప్పుడా బడిసుట్లు తిరగలేక ఇంట్లోనే కూర్చుని వడ్డీవ్యాపారం సాగిస్తున్నాడు.

పెద్దకొడుకు అవినాశుకు వకీలు. చిన్నవాడే ఈ శేఖర్ నాథ్. బస్తీ మధ్యన మంచి వసరులో వాళ్ళకో మూడంతస్థుల మేడ వుంది. వీళ్ళ దాబా, గురుచరణుడిగారి దాబా కలిసే వున్నాయి. అంచేత రెండు కుటుంబాలవాళ్ళూ ఎంతో చేరికగా ఉంటారు. ఇంట్లో ఆడపిల్లలందరూ ఈ దాబామీదినుంచే వస్తూపోతూ వుంటారు.

2

చాలారోజులై శేఖర్‌కు శ్యాంబజార్లో ఒక గొప్పయింటి సంబంధం నలుగుతూ వుంది. పిల్ల తాలూకు వాళ్ళొచ్చి పెళ్ళికొడుకుని చూసుకున్నారు. వచ్చే మాఘంలో ముహూర్తం పెట్టాలని ఉద్దేశం. అయితే కుర్రవాడు స్వయంగా పిల్లను చూసుకుని ఇష్టపడితేగాని వీల్లేదన్నది శేఖర్ తల్లి భువనేశ్వరి. నవీన్‌రాయ్ దృష్టి అంతా డబ్బుమీదనే. ముందుగా నిశ్చయం అనుకుంటే, తాంబూలాలు పుచ్చుకునేప్పుడు మళ్ళీ చూసుకోవచ్చునంటాడు. భార్యాభర్తల మధ్యన మాటపొందిక కుదరలే. ఆయన క్కోపం వచ్చింది. భోజనం కాగానే వీధి గదిలోకిపోయి పడక వేశాడు.

అయిదార్రోజుల తరువాత—మూడో అంతస్తులో తన ముచ్చటయిన గదిలో నిలువుటద్దం ముందర నిలబడి, పిల్లని చూసిరావటానికని శేఖర్ ముస్తాబవుతున్నాడు.

అంతలో వచ్చింది లలిత. "పిల్లని చూడ్డానికిలాగుందే?" "అవును. నన్ను షోగ్గా ముస్తాబుచేద్దూ?" అన్నాడు శేఖర్. లలిత నవ్వి "ఇప్పుడు తీరికలేదు నాకు. డబ్బుకోసం వచ్చా!" నంటూ, బీరువాతాళం తీసి కావలసిన రూపాయలు తీసుకుని చెంగున ముడేసుకుంది. "అవసరమైనప్పుడల్లా డబ్బు తీసుకెడుతున్నా. ఇదంతా తీరే దెలాగో!" అని తనలో తను అనుకున్నట్టుగా అన్నది.

బూట్ తొడుక్కుంటూ "అదే తీరుతుంది" అని అనేసి శేఖర్ వెళ్ళిపోయాడు.

* * *

రాత్రి శేఖర్ సోఫాలో పడుకునుండగా తల్లి భువనేశ్వరి వచ్చింది. "పిల్లని చూసివచ్చావు గదా, ఎలా వుందిరా!" "బేషుగ్గా వుం"దన్నాడు. తల్లి నవ్వి "అంటే ఎలా వుంటుందీ? ఛాయ పసిమేనా? ఎవరిలా వుంటుంది? మన లలితలా...."

"లలిత నలుపు కదూ, అంతకన్నా ఎరుపే!"

"కళ్ళూ, ముఖం....?"

"అన్నీ బాగానే వున్నాయ్."

"మరైతే చదువుకుందా?"

"అ మాట నే నడగలేదమ్మా! జ్ఞాపకం లేకపోయింది."

"వరస చూస్తే, నువ్వాపిల్లని చేసుకోవల్లే వుందే!" శేఖర్ బదులు చెబుదామనుకుంటుండగా లలిత మెల్లగా గదిలోకి వచ్చి, భువనేశ్వరి వెనకాల నించుంది. ఎందుకొచ్చావంటే, 'ఏమిలేదు అమ్మా' అన్నది. భువనేశ్వరిని లలిత 'అమ్మా' అనే పిలుస్తుంది. "అయితే నన్నోమారు వూరికే చూసిపోదామని వచ్చావా?" అనడిగింది. మాటాడలేదు లలిత.

శేఖర్ అన్నాడు: "మాడటాని కయితే వచ్చింది, మరి వంట ఎప్పుడు చేస్తుంది?" తల్లి చెప్పింది: "అది వంట చెయ్యటం దేనికిరా?" ఆశ్చర్యపోయాడు శేఖర్. "అయితే మరి వాళ్ళకి వంట ఎవరు చేస్తారమ్మా? లలితే వంటపనులు అన్నీ చేస్తుందని అనాడు మామే అన్నాడుగా?"

"వాళ్ళ మామయ్య అంతేలే. అలానే అంటూ వుంటాడు. దానికి పెళ్ళి కాలేదు గదా! దాని చేతివంట ఎవరు తింటార్రా? మన వంటబ్రాహ్మణ్ణే అక్కడికి పంపించా. ఆయన చేస్తాడు. మనింట్లో పెద్దమ్మ చేస్తుంది. రెండుపూటలా నే వెళ్ళి వాళ్ళింట్లోనే భోంచేసి వస్తున్నా" అన్నది.

సరే, ఈ పేద కుటుంబం తాలూకు భారాన్ని తన తల్లి ఆదుకుంది కదా అని శేఖర్ గ్రహించాడు. తృప్తి అయిన మనస్సుతో ఒక్కసారి నిట్టూర్చి ఊరుకున్నాడు.

నెల్లాళ్ళ తరవాత ఓనాడు—శేఖర్ నవల చదువుకుంటు న్నాడు. గబగబలాడుతూ వచ్చి లలిత బీరువా తెరిచింది. ఇవాళ ఆమె చక్కా అలంకరించుకుంది. "పది రూపాయలు తీసుకున్నా, శేఖర్‌దా!" అని చెప్పింది. "సరేలే" అన్నాడతను.

లలిత వెళ్ళటానికి తారట్లాడుతూంది. మళ్ళీ తిరిగివచ్చి తలుపు చాటున నిలబడి, "ఇవాళ నాటకానికి వెళ్లాలి" అన్నది. మాటాడలే శేఖర్. "మేం నాటకం చూట్టాని కెళుతున్నాం" అంది.

"మే మంటే ఎవరెవరూ?"

"నేనూ, అన్నాకాళీ, చారుబాలా, వాళ్ళ మామయ్యా."

"మావయ్యెవరూ!"

"ఆయనే గిరీన్‌బాబు. ముంగేరునించి వచ్చాడు నాలుగు రోజుల కిందట. ఇక్కడ బి. ఏ. చదువుతాడు. భలేవాడాయన...."

"ఓం— ఇంకేం? ఊరూ పేరూ, కథ ఖమామిషూ చాలా జరిగిందల్లే వుంది. అందుకనేనా ఎక్కడా కంటి కగపడటమే మానేశావ్? పేకాటలో మునిగిపొయ్యావ్ కాబోలు!" అన్నాడు శేఖర్.

శేఖర్‌లో హఠాత్తుగా మారిన ఈ ధోరణికి భయపడింది

లలిత. "ఇన్నాళ్ళనించీ పేకాట జోరుగా సాగుతూందికదూ?" అనడిగాడు. గుటకలు మింగుతూ, లలిత "చారు చెప్పిందా యేం?"

"చారు చెప్పిందో, మరెవరు చెప్పారో. ఏకంగా చీరే అదీ కట్టుకు రెడీగానే వచ్చేశావుగా? సరే. వెళ్ళూ!"

వెళ్ళలేకపోయింది లలిత. మాటాడక అక్కడే నిలుచుని వుంది.

3

పక్కింటి చారుబాల లలిత నేస్తురాలు. ఇద్దరూ ఒహ ఈడువాళ్ళే. ఆ అమ్మాయి. బ్రహ్మసమాజ మతం. వాళ్ళందరినీ శేఖర్‌కు తెలుసు గిరీన్ తప్ప. గిరీన్ ఇప్పటి దాకా బంకింపూర్‌లో చదువుతున్నాడు, కలకత్తా ఎప్పుడూ రాలేదు. అందుకే అతన్ని శేఖర్ ఎరగడు.

లలిత అలానే నిలబడివుండటం చూసి శేఖర్ "ఎందుకలా నించున్నావ్. వెళ్లూ!" అనేసి మళ్ళీ పుస్తకం ముఖానికి అడ్డుపెట్టకున్నాడు.

లలిత మళ్ళీ మెల్లగా "వెళ్ళనా?"

"చెప్పాగా లలితా, వెళ్ళమనీ?"

శేఖర్ ధోరణి అదోలా వున్నది. కనుక వెళ్ళాలనిపించలే లలితకు. కానీ వెళ్ళకుండా ఉండటానికి వీల్లేకొచ్చింది. ఏమీ?—సగం ఖర్చు ఈమెదీ, తక్కిన సగం చారుబాల మామదివ్వీ. ఇదీ ఇవాల్టి ఏర్పాటు. వాళ్ళంతా లలిత కోసం ఆత్రంగా ఎదురుచూస్తున్నారు. ఉపాయం తోచక మళ్ళీ అడిగింది లలిత. "వెళ్లనా? ఇవాళ ఒక్కరోజుకే!"

పుస్తకం ఓ పక్కకి విసిరేశాడు శేఖర్. "నన్ను విసిగించకు లలితా! ఇష్టముంటే వెళ్లు, మంచి చెడ్డలు గ్రహించగల వయస్సే నీది!" అని గద్దించాడు

తుళ్ళిపడింది లలిత. ఈ మధ్య నింత తీవ్ర ధోరణిలో శేఖర్ మాట్టాడం వినలే. నిజానికి, అతడిచ్చిన చనువును బట్టే ధైర్యంతో ఏకంగా దుస్తులు మార్చుకు తయారై వచ్చేసింది. ఆ స్వాతంత్ర్యం లోపించటం ఇప్పుడు తన పదమూడో ఏట గ్రహించిందామె. దీన్ని గురించి లోలోపల కుమిలిపోతూంది.

కళ్ళనీళ్ళు తుడుచుకుంటూ తన గదిలోకి వెళ్ళిపోయి, దాసీదానిచేత అన్నాకాళిని పిలిపించింది. ఆ పిల్ల దాసిచేతికి ఆ పదిరూపాయలు ఇచ్చి "ఇవాల్టికి మీరంతా వెళ్ళండి కాళీ! నా వంటో ఏం బాగులేదు" అంటూ పక్కమీదికిపోయి పడుకుంది.

తరువాత చారుబాల కూడా వచ్చి ఎంతగానో బతిమాలింది. బలవంతం చేసింది. ససేమిరా రాననేసింది లలిత.

చారుబాల తల్లి మనోరమకు పేకాటంటే ప్రాణం. ఆమెకు ఆపేక్ష వుందిగాని, ఆడే నేర్పు లేదు. అందుకోసమని లలితను పట్టుకొనేది. లలిత చాలా బాగా ఆడుతుంది.

మనోరమ పినతల్లి కొడుకే గిరీన్. అతడు వచ్చినప్పట్నించీ పేకాట జోరుగా సాగుతోంది. గిరీన్ మంచి ఆటకాడు. అందుకనే అతనికి ఎదిరి పక్షంలో కూర్చోబెట్టటానికని మనోరమ లలితను పట్టుకునేది.

మామూలు వేళకు లలిత రాకపోయేసరికి మనోరమ దాసీదాన్ని పంపింది. అప్పుడేమాత్రం వీల్లేదు, రేపొస్తానన్నది లలిత. చివరికి మనోరమ స్వయంగా వచ్చి, ఎలానో ఆమెను తీసుకుపోయింది. ఆటమీద మనస్సు లేకపోయినా, తప్పనిసరిగా కూచుంది లలిత.

"రాత్రి మీరు డబ్బయితే పంపారు గాని, మేం నాటకానికి వెళ్ళలే. రేపు రండి. అందరం కలిసి వెళ్ళదాం!" అన్నాడు గిరీన్. వంట్లో జబ్బుగా వున్నదని చెప్పేసి గబగబా వెళ్ళిపోయింది లలిత.

ఇవాళ గిరీన్ ఎదుట కూర్చుని ఆడుతున్నంతసేపూ ఆమె మనస్సుకి ఎలాగో వుంది. ఈ కొద్దిరోజుల పరిచయానికే అతడు తనని ప్రేమదృష్టితో చూస్తున్నాడని తోచింది.

ఇంటోకి వెళ్ళి ఓమాటు కనిపించింది లలిత. శేఖర్ గదిలో మామూలుగా ఆపనీ ఈపనీ చేస్తూంది. అతని గది చక్కగా అమర్చే పని లలితదే. మరొహాళ్ళ వల్లకాదు–ఎనిమిదవఏట తలితండ్రులు పోయాక లలిత మేనమామ గారింటికి వచ్చింది. అప్పట్నించీ చెల్లెలిలాగా శేఖరుడికి వెంట మసులుతూ, చదువు నేర్చి, ఈపాటిదయింది.

లలితంటే శేఖర్‌కు ఎంతో అభిమానమని అందరికీ తెలుసు. అదెవ్వరికి ఎబ్బెట్టుగా ఏం లేదు. ప్రత్యేకించి ఎవరి దృష్టినీ ఆకర్షించనూ లేదు. ఎప్పటికయినా ఆమె ఈ ఇంటి కోడలుగా వస్తుందేమోనన్న భావనకూడా ఎవ్వరికీ కలుగలేదు. లలితకీ కలుగలేదు. భువనేశ్వరీ అనుకోలేదు.

* * *

పని పూర్తిచేసుకు వెళదామని ఆ ధ్యాసలో వుంది లలిత. హఠాత్తుగా బూట్లు చప్పుడు విని, ముఖం పైకెత్తి, పక్కకి తప్పుకు నిలబడింది గదిలోకి వస్తూనే శేఖర్ అడిగాడు.

"నిన్న రాత్రి ఎప్పుడొచ్చావ్ ఇంటికి? రెండింటికా, మూడింటికా?–మాట రాదేం నోట్లోంచి?" మౌనంగా నిలబడి వుంది లలిత.

"వెళ్ళు కిందికి. అమ్మ పిలుస్తోంది!"

భువనేశ్వరి పళ్లాలు పరిచి టిఫిన్లు సర్దుతూంది "ఈ ఫలహారం శేఖర్‌కిచ్చి, చప్పునరా!" అన్నది లలితతో.

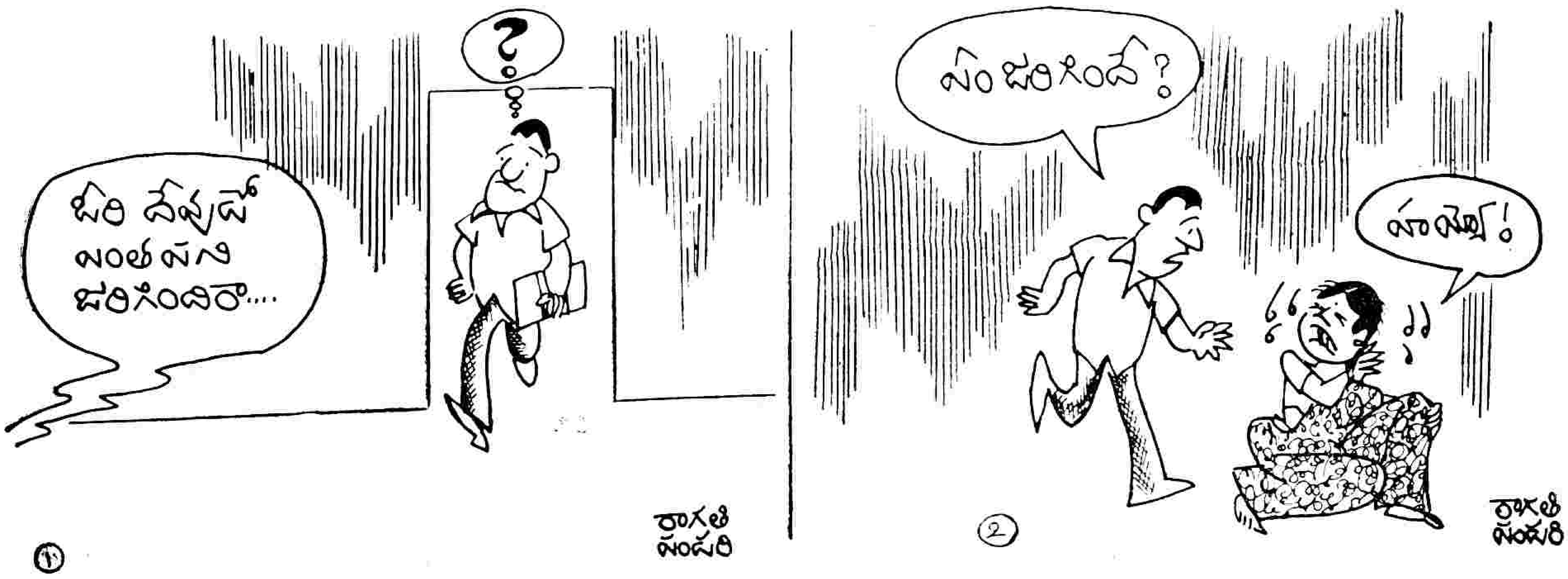

పళ్లెం పట్టుకెళ్ళి, లలిత ఒక్క క్షణం ఆగి మేడమీదికి వెళ్ళింది. శేఖర్ ఆఫీసు దుస్తులయినా విడవకుండా కళ్ళు మూసుకుని ఇంకా అలానే చేరగిలపడి వున్నాడు. లలిత మెల్లిగా దగ్గరకొచ్చి, "ఫలహారం తెచ్చా!" నన్నది.

"అక్కడే పెట్టి వెళ్లు!"

లలిత పెట్టలేదు. అలానే చాలాసేపు నించుని వుంది. "ఎంతసేపని నించుటావ్ లలితా! నా కింకా అలస్యముంది. అక్కడే పెట్టి వెళ్ళమన్నానుగా?"

ఇంకా అలా నిల్చునే చెప్పింది లలిత. "ఆలస్యమైనా ఇబ్బంది లేదు. నాకు మునుకుపోయే పనేంలే దక్కడ."

కళ్ళు తెరిచాడు శేఖర్. నవ్వుతూ, "ఏదీ నోట్లోంచి మాట వచ్చిందే? కిందని పని లేకపోతే పక్కింట్లో నయినా లేకపోతుందా! నీకు ఒక్క ఇల్లే కాదుగా?" అన్నాడు.

కోపమొచ్చి, లలిత చేతిలో పళ్లెం టపీమని టేబిల్‌మీద పెట్టేసి పోబోతూంది.

"సాయంత్రం ఒక్కమాటు రావేం" అని కేకేశాడు శేఖర్.

"వందసార్లు పైకి కిందికి నే రాలేను" అంటూ గబగబా వెళ్ళిపోయింది.

కిందికి దిగిరాగానే భువనేశ్వరి "అమ్మాయీ! ఫలహారమయితే ఇచ్చి వచ్చావ్ గాని, అన్నయ్యకి తాంబూలం ఇవ్వలేదేమే" అనడిగింది.

"నే పోలేను. నా కాకలేస్తోందమ్మా! మరెవరికయినా ఇచ్చి పంపించు" అని, చతికిలబడింది లలిత. ఆమె కోపంగా ఉండటం చూసి నవ్వుకుందామె.

"సరే నువ్వు కూర్చో—దాసీదాని చేతికిచ్చి పంపుతాలే."

లలిత ఫలహారం ముందర కూర్చుంది.

తను నాటకానికి వెళ్ళకపోగా. శేఖర్ తన నెందుకని కేకలెయ్యాలి? ఈ కోపంతో నాలుగైదు రోజులు ఆమె శేఖర్ కంటబడటమే మానివేసింది. అయినా ఆఫీసుకి వెళ్ళాక మధ్యాన్నమప్పుడు గదిలోకి వెళ్ళి, అతని పనులన్నీ చేసిపెడుతూనే వుంది.

శేఖర్ తన తొందరపాటు గ్రహించాడు. కబురు చేశాడు మరునాడు. అయినా లలిత రాలే.

4

ఒక ముసలివాడు అప్పుడప్పుడా వీధికి బిచ్చానికి వస్తూంటాడు. వాడిమీద లలిత కెంతో దయ. వచ్చినప్పుడల్లా ఓ రూపాయిస్తూందేది. అది చేతులో వేసుకుని వాడు అపూర్వంగా కురిపించే దీవెనలు వినటం లలితకు వల్లమాలిన సరదా. "ఏదీ మా తల్లి, ఎక్కడుందీ?" అంటూ ఇవాళ పొద్దున్నే వచ్చి పిలిచాడు. లలిత కంగారుపడింది. రూపాయి ఎలా వస్తుందీ?—శేఖర్ గదిలో వున్నాడు. అత్తయ్యేమో దాసీదానితో పోట్లాడి చికాకుగా వుంది.

అన్నాకాశీ పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చి, "మీ అబ్బాయి వచ్చాడు వదినా!" అన్నది."కాశీ ఓ చిన్న పని చేసిపెట్టు తల్లీ. శేఖర్‌దా దగ్గరకెళ్ళి ఒక్క రూపాయి తెచ్చిపెట్టమ్మా" అని చెప్పి లలిత పంపించింది.

మరునిమిషంలో తెచ్చేసి "ఇదిగో!" అంటూ లలిత చేతిలో పడేసింది. అది బిచ్చగాడికిచ్చి పంపివేసింది లలిత. ఇవాళ వాడి దీవెనలు వినటానికేం ఆసక్తిగా లేదు.

కొన్నాళ్ళుగా పేకాట బాగా సాగుతోంది. ఇవాళ మధ్యాన్నం లలిత వెళ్లలే. ఒంట్లో బాగులేదని చెప్పి పడుకుంది. ఆమె మనస్సు వికలమై వుంది. కాశీనుంచి శేఖర్ భోగట్టాలెన్నో తరిచి తరిచి అడిగి తెలుసుకున్నది. మాట సందర్భం వచ్చి "కాశీ పేకాట సంగతి నువు చెప్పావా!" అని కోపంగా అడిగింది. అందుకు కాశీ....

"నువ్వేళతున్నావుగా చారుదాదా ఇంటికి? ఆ సంగతే చెప్పాను. ఎవరెవరు ఆడుతున్నారని అడిగితే అందరి పేర్లు చెప్పాను. అంతే."

"ఎందుకు చెప్పావ్? అన్ని గొడవలూ నీకే కావాలి...." అంటూ లలిత అక్కణ్ణించి వెళ్ళిపోయింది.

రెండు రోజుల్నించి పేకాట బంద్ అయింది. లలిత రాలే. తొలిసారిగా చూచినప్పటినుంచే గిరీన్ తనపైన కన్నువేసినట్టు లలిత అనుమానిస్తూనే వుంది. ఆ అనుమానం ఇప్పుడు మరింత బలపడింది. ఏమి?—ఈ రెండు రోజులు గిరీన్ పరధ్యానంగా వుండటం, ఇల్లు కదిలి ఎక్కడికీ షికారు పోకపోవటం, ఏం తోచక ఆ గదుల్లోనే పచార్లు చేయడం ఇవీ లక్షణాలు!

ఇవాళ ఆటకు నాలుగో చెయ్యి లోటు. వెళ్ళి పిలుచుకు రమ్మని అతడు మనోరమని ఒత్తిడిచేస్తే, ఆమె వెళ్ళి ఎలానో లలితను లాక్కొచ్చింది. ఇవాళ ఆట రక్తికట్టింది. లలిత పక్షమే గెలుపూ!

కాస్సేపయ్యేసరికి కాళీ వచ్చి "వదినా, శేఖర్‌దా పిలుస్తున్నాడు! ఊఁ లే! జల్దీ!" అని వేగిరపెట్టింది. లలిత ముఖం వెలవెలపోయింది. చేతిలో ఆ పేకముక్కలు అక్కడే వొదిలేసి, కంగారుపడుతూ లేచి నించుంది. "వెళ్ళొస్తా పిన్నీ! లేదంటే, అయనకోపమొస్తుంది!" అంటూ గబగబా వెళ్ళిపోయింది.

* * *

"శేఖర్‌దా ఎవరక్కయ్యా?" అడిగాడు గిరీన్.

"అదుగో. ఎదురుగ్గా ఆ పెద్ద మేడ లేదూ? వాళ్ళబ్బాయి"! అని చెప్పింది మనోరమ.

"ఓ—ఆ యిల్లా! నవీన్‌బాబువాళ్ళ బంధువా!"

నవ్వుతూ చెప్పింది మనోరమ! "బంధువేమిటి? ఆ ముసిలాడు లలితవాళ్ళ ఇల్లుకూడా కలుపుకోవాలని ఎత్తువేస్తే?"

"నిరుడు డబ్బులేక గురుచరణబాబు కూతురి పెళ్లి చెయ్యలేకపొయ్యాడుగా! అప్పుడు నవీన్‌రాయ్ తలముంచే వడ్డీపైన డబ్బిచ్చి అతగాడిల్లు తనఖా పెట్టించుకున్నాడు. ఈ అప్పు తీరేదేం కాదు. చివరికా యిల్లు కాస్తా ఎటూ కాజేస్తాడు నవీన్‌రాయ్" అంటూ కథ అల్లి చెప్పింది మనోరమ.

గురుచరణుడి పాత ఇల్లు పడగొట్టించి, అక్కడే చిన్న కొడుకు శేఖర్‌కి ఓ పెద్ద భవనం కట్టించాలని ముసలివాడి మనస్సులో ఉద్దేశం అని కూడా చెప్పింది.

ఇదంతా వినేసరికి గిరీన్‌కి కష్టం తోచింది. "గురుచరణబాబుకి ఇంకా ఆడపిల్లలున్నారు గదా. వాళ్ళందరికి పెళ్లిళ్ల ఎలా చేస్తాడు?" అనడిగాడు గిరీన్.

"లేకేం. వున్నారు. పైగా ఈ లలిత కూడాను. ఈ అమ్మాయికి పాపం, తల్లీ తండ్రీ లేరు ఆమె బరువుబాధ్యతలంతా ఈ పేదవాళ్ళపైనే వుంది. ఈడు వచ్చిన పిల్ల లలిత. ఈ యేడయినా తప్పక పెళ్లి చేసే తీరాలి వాళ్ళ సంఘంలో వచ్చిన ముప్పేమిటనుకున్నావ్? వెలివేయటానికంతా సిద్ధమే కానీ, సాయం చెయ్యటానికి ఎవరూ ముందుకు రారు. ఆ మాటకొస్తే మనపనే హాయిగా వుంది. గిరీన్" అన్నది మనోరమ. గిరీన్ ఏమీ చెప్పక మౌనంగా ఉన్నాడు. కాని ఆమె ఇంకా చెప్పుకుపోతూనే వుంది....

"లలిత ప్రస్తావన వచ్చి, ఆవేళ వాళ్ళత్తగారు నా ముందర రాగాలెట్టింది. ఏం చెయ్యటమో, ఎలా చెయ్యటమో వాళ్ళకేం దిక్కుతోచటంలే. దిగులుతో గురుచరణుడు కుంగిపోయాడు. నిద్రాహారాల్లేవు వాళ్ళకు. అఁ అన్నట్టు.... ముంగేరులో కేవలం పిల్ల లక్షణాలు చూసి పెళ్ళి చేసుకునేవాళ్ళు నీ స్నేహితుల్లో ఎవరైనా లేరూ! ఇలాంటి పిల్ల దొరకడం చాలా కష్టం సుమి, గిరీన్!"

విషాదంగా ఒక్క నవ్వు నవ్వాడు గిరీన్. "అలాటి స్నేహితు లెవరున్నారక్కయ్యా! డబ్బు సర్దుబాటు కావాలంటే నే సాయం చేయగలను!" అన్నాడు.

గిరీన్ తండ్రి డాక్టర్‌గా ఉండి. కొల్లలుగా ఆస్తి గడించి పోయాడు. దానంతటికీ ఇప్పుడు గిరీనే యజమాని.

"అయితే. డబ్బు అప్పుగా ఇస్తానంటావా?" అనడిగింది మనోరమ.

"అప్పేమిటక్కయ్యా! తీర్చగలిగితే తీరుస్తారు లేకపోతే లేదు...."

"అయితే నీ కేమిటి లాభం? వాళ్లు మనకేం చుట్టాలా? కనీసం మన సమాజపు వాళ్ళయినా కాకపోయిరి?" అన్నది ఆశ్చర్యంగా.

"మన సమాజపువాళ్లు కాకుంటే మాత్రమేం, మన దేశస్థులే కదా! వాళ్ళేమీ లేనివాళ్లు. నేను పుష్కలంగా కలవాణ్ణి. వాళ్ళ కంగీకారమయితే ఇవ్వటానికి నాకేం అభ్యంతరం లేదు. లలిత వాళ్ళకీ ఏం కాదు. నాకూ ఏం కాదు. ఆమె పెళ్ళి:యే ఖర్చంతా పోనీ, నేనే భరిస్తా."

ఇప్పటిదాకా మెదలకుండా వున్న చారుబాల సంతోషంతో ఎగిరి గంతేసింది. "అయితే ఇవ్వు మావయ్యా! నే వెళ్ళి వాళ్ళత్తతో చెప్పొస్తాను" అన్నది.

"ఊరికే వుండు చారూ! నీ కెందుకీ గొడవలన్నీ? చెప్పాల్సివస్తే నేనే వెళ్ళి చెబుతాలే!" అంటూ మనోరమ కూతుర్ని గద్దించింది.

"అయితే చెప్పేసి రా అక్కా! మొన్న రోడ్డుమీద ఎదురయ్యాడు గురుచరణబాబు. క్షణంసేపు మాటాడితేనే తెలిసిపోయింది ఆయనెంత మంచివాడో! ఎంత మంచి మనసు!— ఏమంటావ్?"

"ఏమంటావేమిటీ? వాళ్లు—ఆ భార్యాభర్తలిద్దరూ అమాయకులే, గిరీన్. అందుకే వాళ్ళకి కష్టాలు! అలాంటివాళ్ళకి కొంపాగోడూ లేకుండా పోయేట్టుందిప్పుడు. దానికంతా నిదర్శనం చూస్తూనే ఉన్నావుగా. శేఖర్‌బాబు పిలిచాడనగానే ఎంత ఉంగారుగా లేచి పరిగెత్తిందో లలిత? వాళ్ళింట్లో అంతా ఆ కుటుంబానికి అమ్ముడుపోయినట్టుగానే వుంటారు. అయితే—వీళ్ళెంతగా వాళ్ళని సంతోషపెడదామనుకున్నా, నవీన్‌రాయ్ చేతిలో ఒకసారి పడ్డాక మరి బయటపడటం కలలో వార్త!"

"అయితే—నువ్వెళ్ళి చెబుతావా అక్కయ్యా?"

"సరే, అడిగుతా. ఇస్తే పోనీ, వాళ్ళకి నువ్వే ఉపకారం చేసినవాడివవుతావు. మంచిదేగా?" అని, చిరునవ్వుతూ ఇలా అడిగింది మనోరమ: "అవును గాని గిరీన్! ఈ విషయంలో నీ కింత ఆసక్తి దేనికీ?"

"మహా ఆసక్తి కేముంది అక్కా! కష్టసమయంలో ఒహరి కొకరం ఆ మాత్రం ఆదుకోకపోతే ఎలా చెప్పూ?" ఇలా అని కొంచెం సిగ్గుపడుతూ అక్కణ్ణించి వెళ్ళిపోయాడు. గుమ్మందాకా వెళ్ళి మళ్ళీ వచ్చి కూర్చున్నాడు.

"ఏంరా గిరీన్. మళ్ళీ వచ్చి....?"

గిరీన్ నవ్వుతూ, "నువ్వింతగా చెప్పావే, వాళ్ళ కష్టగాథ? అదంతా నిజమో కాదో అక్కా?" అన్నాడు.

"ఎందుకని?" ఆశ్చర్యంతో అడిగింది మనోరమ.

"వాళ్ళ లలిత ఆ డబ్బు ఖర్చుపెట్టడమూ అదీ చూస్తే, బీదవాళ్ళ పిల్ల అనిపించదు అక్కా! ఆ రోజున మేం నాటకానికి వెళ్ళేనాడు తను రాలేదుగాని, మమ్మల్ని వెళ్ళమని పది రూపాయలిచ్చి పంపించింది. డబ్బు ఎంతెలా ఖర్చు చేస్తుందో ఇంకా చారు నడిగి చూడూ!"

నమ్మలేదు మనోరమ.

"నిజమేనే అమ్మా! అదంతా శేఖర్‌బాబు డబ్బు. ఇప్పుడే కాదు. చిన్నప్పట్నించీ ఆమె చనువుగా శేఖర్‌దా బీరువా తెరిచి డబ్బు తీసుకుంటుంది. ఆయనెదటే తాళం తీసి డబ్బు తెస్తుంది. ఎవళ్ళూ ఏమీ అనరు. మరి, మొన్నను అన్నాకాళీ బొమ్మలపెళ్ళికి అంత డబ్బెవరిచ్చా రనుకున్నావ్? అంతా లలితే తెచ్చిచ్చింది" అని చెప్పింది చారుబాల.

ఆలోచనలో పడింది మనోరమ. "ఎవరెరుగుదురు? అయినా ఒక్కమాట నిజం. కొడుకు మాత్రం తండ్రిలాగా పీనాసి కాడు. అతడంతా తల్లి పోలిక. అందుకనే ఆ దానధర్మాలూ అవిన్నీ. అదీగాక—లలిత ఎంతో మంచిపిల్ల. చిన్నప్పట్నించీ "అన్నా అన్నా" అని పిలుస్తూ ఎంతో కలివిడిగా కూడా తిరిగేది. అందుకనే లలితంటే అందరికీ అంత అపేక్ష....చారూ! నువ్వు వాళ్ళింటికెళుతూ వస్తుంటావు గదా! వాళ్ళ శేఖర్‌కి ఈ మాఘంలో పెళ్ళటగా! కట్నంకింద ముసిలాడు బోలెడంత గుంజుకుంటాడటగా, అందరూ అనుకుంటున్నారు?"

"అవునే అమ్మా, నిజమే! వచ్చే మాఘంలోనే పెళ్ళి. అంతా నిశ్చయమైపోయింది" అని చెప్పింది చారుబాల.

5

కొద్ది రోజుల పరిచయానికే గిరీన్‌కి గురుచరణుడితో స్నేహబంధం ఏర్పడింది. సాయంకాలమప్పుడు "గిరీన్ మామని టీకి పిలుచుకురా లలితా!" అని కబురంపేవాడు గురుచరణుడు. టీ సమయంలో ఇద్దరూ గోష్ఠి ప్రారంభించేవారు. వాళ్ళ మామయ్య చాటున కూర్చుని, లలిత అప్పుడప్పుడు ఆ సంభాషణలు వింటూండేది. గురుచరణుడి హృదయంతో గిరీన్ మాటలు ఏకీభవించేవి.

"నిజమే గిరీన్!—ఎవరి పిల్లలకి వాళ్లు ఈడు మించకుండా మంచి సంబంధం చూసి పెళ్ళిళ్ళు చేసెయ్యాల్సిందే. కాని ఎలా? 'పెళ్ళి చేసెయ్ పిల్లకి. ఈడు మీరిపోతూంది....' అంటుంది సంఘం. కాని దానికి అవసరమైన సహాయం, ఏర్పాటు వీటి మాట యేం చెప్పదు."

"ఎవరి సంగతో ఎందుకు గిరీన్! ప్రత్యక్షంగా నా సంగతే చూడరాదూ? ఇల్లు కూడా తనఖా పెట్టేశాను కదా! రెండు రోజులుపోతే, పిల్లాజెల్లాని వెంటపెట్టుకుని నడివీధిన నిలబడాల్సి వస్తుంది.

"అప్పుడైనా ఈ సమాజం 'రండి! మా ఇంటో ఆశ్రయం ఇస్తాం' అన్నమాట అనదు. ఏమంటావ్?"

మౌనంగా ఉన్నాడు గిరీన్.

"ఇలాంటి సమాజంలో ఉండటంకన్న జాతిని వొదులుకోవటం మేలు. తిన్నా తినకపోయినా ప్రశాంతంగా పడి వుండొచ్చు. దుఃఖంలో ఉన్నవారిని అర్థంచేసుకోలేని సమాజం, ఆపదలో ఉన్నవారికి ధైర్యంచెప్పలేని సమాజం గుడ్లురిమి గొంతుపిసికే సమాజం నాలాంటి పేదవాళ్ళకి కాదు గిరీన్! అది భాగ్యవంతులకోసం పుట్టిన సమాజం. సరే. వాళ్ళనే బతికి బాగుండనీ. మా కవసరంలేదు...." అని ఆగాడు గురుచరణుడు.

ఇవన్నీ శ్రద్ధగా విని, లలిత రాత్రిళ్లు నిద్దరొచ్చే వరకూ వీటిని గురించే ఆలోచించేది. గిరీన్‌బాబు మాటలన్నీ న్యాయసమ్మతాలే అని మనసులో అనుకునేది.

ఇప్పుడు—తన కెంతో ఆపేక్షగల మామ తనకోసమే నిద్రాహారాలు మానుకుని వ్యాకులపడుతున్నాడు. తనకి ఆశ్రయం ఇవ్వటంచేతనే ఇంత బాధపడాల్సి వచ్చింది. అటువంటి మామయ్యకి జాతి ఎందుకు పోవాలి? తన మామతో ఏకీభవిస్తున్న గిరీన్ పట్ల అంతరంగిక గౌరవం చూప సాగింది.

ఇంతవరకూ లలితను గిరీన్ 'మీరు' అని అంటూండే వాడు. అలాకూడదు 'నువ్వు' అని పిలుస్తూండమని గురుచరణుడు చెప్పాడు. ఒకనాడు గిరీన్ "నువ్వు టీ తాగావా లలితా?" అనడిగాడు. "ఉహూ" అన్నట్టు తలతిప్పింది. గురుచరణుడన్నాడు—"వాళ్ళ శేఖర్‌దా వొద్దన్నాడు. ఆడ వాళ్ళు టీ తాగటం అతడి కిష్టంలేదు."

టీ తాగటం పూర్తి అయింది. కాని గురుచరణు డివాళ రోజూ అంత ఉత్సాహంగా సంభాషణలో పాల్గొనటంలేదు. మధ్య మధ్యని పరాకుగా ఉంటున్నాడు. అది గమనించాడు గిరీన్.

"ఇవాళ మీ వంట్లో అట్టే బాగాలేదనుకుంటాను? ఆఫీసులో ఏమైనా....?"

ఇదివరకు మాట్లాడని లలిత కూడా అడిగింది. "అవును మామయ్యా! ఇవాళ నీ మనస్సు బాగాలేదల్లే వుందే?"

గురుచరణుడు నవ్వుతూ, "ఓ, అదా సంగతి! అవునమ్మా. నువు సరిగ్గా కనిపెట్టావ్. నిజంగానే ఇవాళ నాకు మనస్సు బాగాలేదు" అన్నాడు.

లలితా, గిరీన్ ఇద్దరూ ఆయన ముఖంకేసి చూస్తూ వూరు కున్నారు. గురుచరణుబాబు చెప్పాడు; "నా స్థితిగతులు యావత్తూ తెలిసికూడా, నవీన్‌దా నన్ను రోడ్డుమీద నిలబెట్టి కఠినంగా అడిగాడు. ఆయన తప్పుమాత్ర మేముందిలే? ఆరు నెలలు దాటింది. అసలుమాట అలావుంచి వడ్డీ అయినా ఒక్క పైసా కట్టకపోతే ఎవడైనా ఊరుకుంటాడా?"

"నువ్వు దాన్ని గురించి ఆలోచించకు మామయ్యా! తరువాత చూసుకొందాం!" అనేసింది చటుక్కున లలిత-ఈ ప్రసంగం పరాయివాళ్ళెదుట ఎత్తటం ఇష్టంలేక.

వినిపించుకోలే. గురుచరణుడు. "ఇహ తరువాత ఏముందమ్మా-అదికాదు గిరీన్! ఈ ముసలి అబ్బాయి దిగులు పెట్టుకోకూడదని మా అమ్మ అనుకుంటూ వుంటుంది. కాని, నీ మామ కష్టాలకేసి చూడనయినా చూడరుగా బయటివాళ్లు! అయినా వాళ్ళకేం పట్టిందిలే? ఏమంటావ్ లలితా?"

గిరీన్ అడిగాడు; "ఇవాళ నవీన్‌బాబు ఏమన్నాడూ?" ఈ సంగతులన్నీ గిరీన్‌కి తెలుసునన్న విషయం లలిత ఎరుగదు. అందుచేత తనకు సంబంధంలేని ఈ ప్రశ్నకు ఆమె లోలోపల కోపం తెచ్చుకున్నది.

స్పష్టంగా చెప్పేశాడు గురుచరణుడు-

"నవీన్‌రాయ్ భార్య చాలారోజులై ఏదో వ్యాధితో బాధ పడుతున్నది. ఇప్పుడు ముదిరిపోయింది. గాలి మార్పుకోసం ఎక్కడికో వెళ్లారట! అంటేబోలెడంత డబ్బుఖర్చు, సమయం. కనుక ఇప్పుడు పూర్తి వడ్డీ, అసల్లో కొంత జమకడ్తే గాని మాట దక్కదు."

ఒక్కక్షణం ఊరుకుని గిరీన్ "మీతో ఒక్క విషయం చెబుదామనుకుంటూనే తెలీకుండా కాలం గడిచిపోతూంది. ఇప్పుడు చెబుదామని వుంది. మీరేమీ అనుకోరు గదా!"

నవ్వుతూ గురుచరణుడు "నాతో ఏంచెప్పాలన్నా ఎవ్వరూ ఎప్పుడూ సంకోచించరు. ఏమిటా సంగతి!"

"ఏంలేదు. నవీన్‌బాబు ఎక్కువ వడ్డీ తీసుకుంటాడని అక్కయ్య చెప్పగా విన్నా. అందుకని నే ననేదేమిటంటే- నా దగ్గర చాలా డబ్బుంది. ప్రస్తుతం ఏమంత పనిలేకుండా ఊరికనే వుంది కూడా. వారికీ అగత్యమాయె! పోనీ ఈ అప్పు తీర్చివేస్తే బాగుంటుందేమోనని...."

లలితా గురుచరణుడూ ఇద్దరూ ఆశ్చర్యంతో అతడి ముఖంకేసి చూస్తూ ఊరుకున్నారు.

మళ్ళీ చెప్పాడు గిరీన్-ఇప్పుడు నాకా డబ్బుతో అవసరమేం లేదు. కనుక మీ కెప్పుడు వీలయితే అప్పుడు ఆ రుణం తీర్చవచ్చు. వారికి అనవసరంగా.... అందుకనే చెబుతున్నా" అన్నాడు గిరీన్.

"ఆ పైకమంతా ఇస్తావా నువ్వు" అడిగాడు గురుచరణుడు

"వారి కవసరమయితే అలాగే... "

గురుచరణుడేదో సమాధానం చెబుదామనుకుంటుంటే, అంతలో అన్నాకాళి పరుగెత్తుకొచ్చింది, "వదినా. శేఖర్‌దా నిన్ను దుస్తులు మార్చుకు రమ్మంటున్నాడు. జల్దీ! నాటకానికి వెళ్ళాలిట!" అని చెప్పి ఎంత విసురుగా వచ్చిందో అంత విసురుగా వెళ్ళిపోయింది.

ఆ పిల్ల హడావుడికి గురుచరణుడు నవ్వుకున్నాడు. లలిత అలానే కూర్చునివుంది. "వెళ్ళమ్మా లలితా! ఆలస్యం చెయ్యకు. అందరూ నీకోసం కనిపెట్టుకునుంటారు!" అన్నాడు గురుచరణుడు.

తప్పనిసరి అయింది లలితకు. వెళ్ళేముందు గిరీన్‌కేసి కృతజ్ఞతాపూర్వకమైన గంభీర దృష్టి బరపి, మెల్లగా వెళుతున్నదని అతడు గ్రహించాడు.

బట్టలూ అవీ మార్చుకుంది లలిత. తాంబూల మిద్దామనే మిషతో మళ్ళీ ఒకమాటు బయట గదిలోకి వచ్చింది.

గిరీష్ వెళ్ళిపోయాడు. గురుచరణుడు ఒక్కడే ఉన్నాడు. చేరగిలి పడుకున్నాడు. మూసుకున్న అతని కొలుకుల్లోంచి కన్నీటి ధారలు ప్రవహిస్తున్నాయి. అవి ఆనంద భాష్పాలని లలిత గ్రహించింది. అంచేత, అతడికి ధ్యానభంగం కలిగించక, వచ్చింది వచ్చినట్టుగానే నిశ్శబ్దంగా వెళ్ళిపోయింది.

కాసేపటికల్లా ఆమె శేఖరుడి గదిలోకి వచ్చింది. ఇంకా కన్నీళ్ల జలజల్లాడుతూనే వున్నాయి. కాళీ ముందుగానే పోయి బండిలో కూర్చుంది. లలితకోసమే కాబోలు శేఖరుడొక్కడే ఎదురుచూస్తూ నిలబడి వున్నాడు. అశ్రువులతో నిండిన ఆమెకళ్లు చూశాడు. లోగడ ఆమెపైనగల కోపమంతా మరిచిపోయి. "ఆదేమిటి, ఏడుపెందుకూ?" అనడిగాడు. ఉద్వేగంతో.

లేదన్నట్టు తలవూగించి, వొంచుకుంది.

ఈ మధ్యనల్లా లలిత బొత్తిగా కనిపించకపోయేసరికి అతడి మనస్సు మారిపోయి, సానుభూతి కలిగింది. దగ్గరగా వచ్చి. రెండు చేతులతో ముఖం పైకెత్తి. "నిజంగానే ఏడుస్తున్నావా, ఏం జరిగిందేం?" అనడిగాడు.

ఇహ ఉండబట్టలేకపోయింది లలిత. అక్కడే చతికిలబడింది. చీర చెంగుతో ముఖం తీప్పేసుకుని బావురుమని ఏడ్చింది.

6

తాకట్టు తాలూకు వడ్డీ తీసుకున్నా అసలీ పాయిదాలు దమ్మిడీలతో సహా లెక్కకట్టాడు నవీన్‌రాయ్. దస్తావేజు తిరిగి ఇచ్చేస్తూ "ఎవరిచ్చారోయ్ ఈ డబ్బూ?" అనడిగాడు.

"ఆ మాట అడగవద్దండీ అన్నగారూ! వెల్లడించవననే షరతుమీద తెచ్చానీ డబ్బు!"

నవీన్‌రాయ్ డబ్బుతీసుకున్నాడేగాని సంతుష్టిలే. అసలిది వసూలవుతుందని ఆయన ఆశించనేలేదు. వసూలు కావాలనే వాంఛా లేదు.

"ఇప్పుడిలాంటి ఎన్ని షరతులెన్నయినా పెడతావులే. అసలు తప్పు నీది కాదు భాయీ! నాదే పొరపాటు - మళ్ళీ డబ్బు అడగటం...."

"అదేం మాటన్నయ్యా! మీ డబ్బు రుణమే తీరింది గాని దయారుణం ఇంకా తీరనేలేదు."

"మీ వదినకోసమని అడిగాను గాని డబ్బు, నాకోసమేం కాదు. అదీ ఒక్కసారి అడిగాను, అంతే. పోనీగానీ, తెలియకడుగుతానూ, ఎంత వడ్డీకి తనఖా పెట్టావేం ఇల్లు?"

"తాకట్టు పెట్టలేదు, ఇంతా అని అనుకోనూ లేదు."

"ఊరికేనే ఇచ్చారా?"

"అవునన్నయ్యా, ఇంచుమించు అంతే. ఆ కుర్రవాడు ఎంతో మంచివాడు, దయగలవాడున్ను...."

"కుర్రవాడా? ఏ కుర్రవాడూ?"

ఇప్పటికే నోరుజారటం పొరపాటనుకొని, మాటాడక ఊరుకున్నాడు గురుచరణుడు.

"నిషేధం ఉంటే చెప్పొద్దులే. కాని అనుభవంవల్ల నీ మేలుకోరి చెబుతున్నా జాగర్తగా ఉండు భాయీ! మంచికి పోయి గొంతుకి వురి తెచ్చుకునేవు సుమా!" జవాబు చెప్పకుండా పత్రాలు చేతపట్టుకుని ఇంటికొచ్చేశాడు గురుచరణుడు.

* * *

గాలి మార్పుకోసం ఏటా ఈ రోజుల్లో భువనేశ్వరి పశ్చిమదేశానికి పోయివస్తుంటుంది. ప్రయాణసన్నాహాలు జరుగుతున్నాయి. శేఖర్ తన సామాగ్రి సర్దుకున్నాడు. "కాళీ, మీ వదినని ఒక్కమాటు పిలు. ఎమేం తీసుకెళ్లాలో వచ్చి ఇస్తుంది" లలిత ఏటా తల్లితో కూడా వెళ్ళేది. ఈసారికూడా వస్తుందని తెలుసు శేఖర్‌కి.

"ఈమాటు మా వదినరాదు!" అన్నది కాశీ.

"ఎందుకని?"

"వాహ్! ఎలా వస్తుందేం? వచ్చే మాఘ పాల్గుణాల్లో పెళ్ళి! నాన్న తెగ తిరుగుతున్నాడు వరుడికోసం."

రెప్పవాల్చక చూస్తూ నిలబడ్డాడు. శేఖర్.

"నాన్న ఇవాళ ఆఫీసు కెళ్ళడు. ఎంత డబ్బయినా సరే. మంచి వరుణ్ణి వెతకమని చెప్పాడు గిరీన్‌బాబు, భోజన మయాక, వరుణ్ణి చూట్టానికని ఇద్దరూ వెళతారు."

శేఖర్ తొణక్కుండా అంతా వింటున్నాడు. లలిత రాని కారణం కొంతవరకూ తెలిసింది. కాశీ చెప్పుకుపోతూంది–

"గిరీన్‌బాబు ఎంత మంచివాడు శేఖర్‌దా! మా అక్క పెళ్ళికి మా యిల్లు పెదబాబుగారికి తనఖా పెట్టాంగా! మరి రెండుమూడు నెలలుపోతే మేమంతా ఆడుక్కుంటూ నడివీధిలో ఉండాల్సి వస్తుందని చెప్పాడు నాన్న. అందుకనే గిరీన్‌బాబు డబ్బిస్తే అదంతా పెదబాబుగారి కిచ్చేశాడు నాన్న. ఇంక మనకేం భయంలేదన్నది వదిన. నిజమేనా శేఖర్‌దా? ఏమిటాలోచిస్తున్నావ్ శేఖర్‌దా?"

"ఏమీలేదు. మీ వదిన్నొకసారి పిల్చుకురా. ఊం. చప్పున వెళ్ళు!!" కంగారుగా వుంది శేఖర్‌కు. నేలకి చూస్తూ, కింద చాపమీద కూర్చునివున్నాడు. లలిత పైకి వచ్చింది మొదలు కిటికీలోంచి చూస్తూనే వుంది. ఇదివరకెన్నడూ అతడి ముఖం ఇలా వుండటం ఆమె ఎరుగదు. ఆశ్చర్యపడ్డది. భయమూ వేసింది. మెల్లిగా దగ్గిర కెళ్ళింది. "రా!" అని తడబడుతూ లేచి నించున్నాడు శేఖర్.

"నన్ను పిలిచారా?"

"ఊం–రేపొద్దిటి రైల్లో అమ్మను తీసుకుని పశ్చిమదేశం వెళుతున్నా. ఈ మాటు తిరిగిరావటం ఆలస్యమవుతుందేమో! ఇదిగో తాళంచెవి. నీ ఖర్చుకి కావల్సిన డబ్బు బీరువాలోంచి తీసుకుంటూ వుండు!" అన్నాడు.

నిరుడు ప్రయాణానికి తను సరదాగా సామానులన్నీ సర్దిపెట్టడం జ్ఞాపకమొచ్చింది. ఆమెకేసి తిరిగి గొంతు సవరించుకొని చెప్పాడు శేఖర్;

"జాగర్తగా ఉండు– ఏదైనా అగత్యం వస్తే, అన్నయ్య దగ్గిర వుంది అడ్రెస్సు. అడిగి తీసుకుని ఉత్తరం రాయి."

ఇద్దరూ మౌనంగానే ఉన్నారు. ఈసారి తను వారితో వెళ్ళనట్టూ, దానికి గల కారణం కూడా శేఖర్ తెలుసుకున్నట్టూ అనుకుని లలిత సిగ్గుతో ముడుచుకుపోయింది.

"సరే వెళ్లు ఇహ. నే నివన్నీ సర్దుకోవాలి, టయిమయింది. ఒకసారి ఆఫీసుక్కూడా పోయిరావాలి ...." అన్నాడు శేఖర్.

తెరిచిన పెట్టిదగ్గరకి వచ్చి కూచుంది లలిత, "నువు స్నానాని కెళ్లు. నే సర్దుతాలే ఇవన్నీ!" అన్నది. "అయితే మంచిదే" అంటూ తాళాలగుత్తి ఆమె ముందు పడేశాడు.

* * *

ఇంటికెళ్ళి తల్లి నడిగాడు శేఖర్. కాశీ చెప్పినదంతా నిజమేనని తేలింది. గురుచరణుడు అప్పు తీర్చిన మాటా వాస్తవమే, లలితకు వరుణ్ణి వెతకటమూ యదార్థమే. మరేమి అడక్కుండా శేఖర్ స్నానానికి వెళ్ళాడు. స్నానం, భోజనమూ అయ్యాక దుస్తులు వేసుకోటానికి గదిలోకి వచ్చాడు స్తబ్ధుడైనాడు.

ఈ రెండుగంటల సేపట్లో లలిత యేమీ సర్దనూలేదు! ఏంలేదు. పెట్టెమీద ఓ పక్కన తల ఆనించి, మౌనంగా కూర్చునివుంధి. శేఖర్ వస్తున్న చప్పుడుకు ఉలిక్కిపడింది. ఒక్కమాటు తలఎత్తి మళ్ళీ వొంచుకుంది. కళ్ళు రెండూ జ్యోతుల్లా వున్నాయ్.

"ఇప్పుడిహ నీ వల్ల కాదు లలితా! మధ్యాన్నం వచ్చి సర్దుదువు గానిలే!" అని అనేసి ఆఫీసుకి వెళ్ళిపోయాడు.

లలిత కళ్ళు అలా ఉండటానికి కారణం గ్రహించాడు. కాని పూర్తిగా విషయం తెలియందే ఏమనటానికీ చొరవ చేయలేకపోయాడు.

* * *

ఇవాళ సాయంకాలం వాళ్ళ మావయ్యవాళ్ళకి టీ పట్టుకొచ్చింది గాని, కలవరపడింది లలిత. గురుచరణబాబు దగ్గర సెలవు తీసుకుందామని వచ్చి శేఖర్ కూడా అక్కడ కూర్చున్నాడు.

తల వంచుకుని రెండు కప్పుల టీ తెచ్చి ఒకటి మామయ్య ముందర, రెండోది గిరీన్ ముందరా పెట్టింది. "శేఖర్‌బాబుకి టీ ఇవ్వలేదేం?" అనడిగాడు గిరీన్.

తల పైకెత్తకుండానే "శేఖర్‌దా టీ తాగడు!" అన్నది లలిత.

టీకప్పు తీసుకుని గురుచరణుడు ఇలా ప్రస్తావించాడు. "కుర్రవాడు బి. ఏ. చదువుకున్నాడు.... కానీ మా గిరీన్‌కు నచ్చలేదు. చూపులకంత బాగుండదనుకో. కాని మగాడికి అందమెందుకూ. గుణం మంచిది కావాలిగానీ...." ఎలానో మూడుముళ్ళు పడితే, గురుచరణుడి ప్రాణం కాస్త తెరిపిన పడుతుందని ఆత్రం.

గిరీన్‌కు శేఖర్‌తో ఇదే తొలి పరిచయం. శేఖర్ అతడికేసి చూసి చిరునవ్వుతూ, "ఎందుకని నచ్చలేదూ గిరీన్ బాబుకీ? కుర్రవాడు పెద్దచదువు చదువుతున్నాడు. మంచి ఆస్తిపరుడూ, ఇంకేం కావాలి?"

ప్రశ్న వేసినప్పటికీ, గిరీన్‌కి నచ్చని కారణం శేఖర్ స్పష్టంగా గ్రహించాడు. గిరీన్ బదులు చెప్పలేదు కానీ, ముఖం ఎర్రబడింది. అదీ గమనించాడు శేఖర్. వెంటనే లేచి నిలబడి, "బాబాయ్! అమ్మని రేపు పశ్చిమదేశం తీసుకు వెడుతున్నాను. సమయానికి కబురుచెయ్యటం మరచిపోకు సుమా!" అన్నాడు.

"అదేమిటి నాయనా! మా బలగమంతా మీదేగా? అదీగాక మా తల్లి లేంది ఇక్కడ ఏ పనీ పూర్తికాదు. ఏమంటావమ్మా లలితా?" అని నవ్వుతూ వెనక్కి తిరిగి చూశాడు "లలిత ఎప్పుడో లేచి వెళ్ళిపోయింది!" అన్నాడు శేఖర్.

7

ఇవాళ లలిత టీపార్టీనుంచి మెల్లిగా వచ్చేసి శేఖర్ గదిలో ప్రవేశించింది. లైటు వెలుతురులో అతడి బట్టలూ అవీ సర్దుతోంది. శేఖర్ లోపలికి రావటం చూసి ఆమె భయంతో ఆశ్చర్యంతో స్తబ్ధురాలైంది.

శేఖర్ ముఖం గుర్తుపట్టలేనంతగా మారిపోయి ఎంతో యిదిగా వుంది. ఎండిన గొంతుతో "ఏమిటి లలితా?" అనడిగాడు.

వెంటనే లలిత అతడి చెయ్యిపటుకుని, గద్గద స్వరంతో "ఏం జరిగింది శేఖర్‌దా" అన్నది.

కుర్చీలో కూర్చుని "ఏం చేస్తున్నావ్" అని ప్రశ్నించాడు.

"ఒవర్‌కోటు పెట్టడం మరచిపోయాను. అవికూడ సర్ది పోదామని.... ఇదికూడా పైనే పెట్టాను.... తొడుక్కోవడం మరిచేరు సుమా?"

"సరే కాని లలితా! అమ్మ సామాన్లు సర్దుకోవటం అయిందేమో?"

"ఆఁ—మధ్యాన్నం నేనే అవన్నీ సర్దా."

"లలితా—వచ్చే యేడు నా పనులన్నీ ఎవరు చేసిపెడతారో చెప్పగలవా?"

ముఖం పైకెత్తి, "ఏం?"

"నాకేం తెలుసూ,—కాని పరాయింటికి వెళ్ళేముందు ఎక్కడెక్కడ యే వస్తువున్నదీ నాకు చూపించి మరీ వెళేం.."

"పోంది!"

నవ్వాడు శేఖర్. "ఈ పనులన్నీ నౌకర్లవల్ల అయేవి కావు. ఇహనుంచి నేను మామయ్యలాగా ఓ చొక్కా, పంచెతో ఉండాల్సి వస్తుందేమో. ఎలా జరగాలో జరక్కమానదు కదా!"

తాళంచెవులు బల్లమీద పడేసి పారిపోయింది.

"రేపొద్దున మాత్రం ఒక్కమాటు రావేం!" అని కేకేశాడు. వినిపించకుండా గబగబ మెట్లుదిగి వెళ్ళిపోయింది లలిత.

లలిత డాబామీదికెళ్ళి చూస్తే అన్నాకాళీ ఇన్నిపువ్వులు ముందరోసుకుని దండ గుచ్చుతోంది. ఏం చేస్తున్నావే అంటే "దండ గుచ్చుతున్నా. ఇవాళ రాత్రి మా అమ్మాయి పెళ్ళి" అన్నది. "చెప్పావు కావేం!" అనడిగితే ఇలా అంది—

"ఇవాళ తప్పితే ఇహ ముహూర్తాలు లేవుట. పిల్ల పెద్దదయిందాయ్. ఆగటానికి వీల్లేదు. రెండు రూపాయలంటే ఇవ్వు వదినా. తినుబండారాలు తీసుకురావాలి."

"నా తలగడ కింద వున్నాయి తెచ్చుకో!" అన్నది లలిత. పట్టుకుని వెళ్ళిపోయింది కాళీ. లలిత అక్కడే కూచుని దండ గుచ్చుతూంది.

ఒక్క క్షణంలో కాళీ మళ్ళీ తిరిగివచ్చింది. "అందర్నీ పిలవటం అయిపోయింది. ఇహ ఒక శేఖర్‌దానే పిలవాలి." అంటూ వెళ్ళింది.

కాళీ అంటే ఇంటిపనులన్నింటిలో ఆరితేరిన గృహిణి అన్నమాట! శేఖర్‌తో చెప్పి వచ్చింది. "వదినా! ఆయనకో దండ కావాలిట. నువు చప్పున ఇచ్చి వచ్చేసెయ్. ఈలోగా నే నిక్కడ ఏర్పాట్లు చూస్తూంటాను. ఇంకట్టే వ్యవధానం లేదు. లగ్నం దగ్గరకొచ్చేసింది. వెళ్ళు వదినా, నాకు చద్దామన్నా తీరుబడి లేకుండా వుంది!" అన్నది నాపసానిలాగా.

లలిత వెళ్ళేసరికి శేఖర్ ఏదో ఉత్తరం రాస్తున్నాడు. తలుపు తెరిచి అతడి వెనకాలకు వచ్చి నించుంది. అయినా అతడు గమనించలే. జాగర్తగా ఆ దండ వెనకనించి అతడి మెళ్ళో వేసింది.

ఉలిక్కిపడి "ఏమిటే కాళీ!" అని, అట్టె వెనక్కి తిరిగి చూశాడు. "ఏం పనిచేశావ్ లలితా!"

"ఏం!"

"తెలీదూ? పోయి కాళీని అడిగారా! ఇవాళ రాత్రి మెళ్ళో దండ వేస్తే ఏమవుతుందో దాన్ని అడిగిరా!"

గ్రహించింది లలిత. సిగ్గుతో ముఖం కందగడ్డ అయింది. "కాదు—ఎన్నటికీ కాదు!" అంటూ పారిపోయింది. శేఖరుడి పిలుపు చెవిన పడినా ఆగకుండా సరాసరి గదిలోకి వెళ్ళి కళ్ళు మూసుకు పడుకుంది.

"వెళ్ళకు లలితా! విని వెళ్ళు—ఒక ముఖ్యమైన పని వుంది!" అని కేకేశాడు శేఖర్.

ఓ పావుగంటయాక లేచి కూర్చుంది. శేఖర్ అంటే లోపల జంకుగానే వుందామెకు. అయినా ముఖ్యమైన పని

వుందని పిలిచాడు. కనుక వెళ్ళటమా మానటమా అని ఆలోచనలో పడింది.

ఇంతలో ఇంటిదాసీది "లలితమ్మగారూ! చినబాబుగారు పిలుస్తున్నారు మిమ్మల్ని" అన్నది.

"వస్తున్నా పద!" అన్నది లలిత.

తలుపు సందుల్లోంచి చూస్తే. ఇంకా ఉత్తరం రాస్తూనే వున్నాడు శేఖర్.

"ఎందుకని పిలిచింది!"

"దగ్గరికిరా చెప్తా!"

"ఊహుం—ఇక్కడే వుంటా. చెప్పండి!"

"నువ్వు హఠాత్తుగా ఇలాటి పనెందుకు చేశావో చెప్పూ!"

"పోండి—మళ్ళీ అదే మాటా!"

"నా తప్పేముందీ. నువ్వు చేసిన పనేగా!"

"నేనేం చెయ్యలే! నా దండ నా కిచ్చేయండి!"

"అందుకోసమే పిలిచింది నిన్ను. దగ్గరగా రా ఇచ్చేస్తా. నువు సగం పనిచేసి పొయ్యావు. నేను దాన్ని పూర్తి చెయ్యాలిగా?"

"ఇలా వేళాకోళమాడితే, ఇంకెప్పుడూ రాను మీ ఎదుటికి. చెప్పడం ఇదే దండ నాకిచ్చేయండి!"

శేఖర్ టేబుల్‌వేపు ముఖం తిప్పి. "ఇదిగో. తీసుకెళ్లూ!" అన్నాడు.

"అక్కణ్నించే ఇలా విసిరెయ్యండి!"

"ఊహుం—దగ్గిరికొస్తే గాని ఇవ్వను!"

"అయితే నా కక్కర్లేదు!" అంటూ కోపంగా పోబోయింది.

"కాని సగంలో ఆగిపోయింది....!" కేకేశాడు శేఖర్.

"ఆగితే ఆగిందిలే!" అంటూ నిజంగానే వెళ్ళిపోయింది.

వెళ్ళినమాట నిజమే కాని, కిందికి దిగి వెళ్ళలే. తూర్పువేపు డాబా పిట్టగోడకి ఆనుకొని నించుంది. ఎదుట నీలాకాశంమీద చందమామ అప్పుడే బయల్దేరింది. లలిత ఒక్కసారి శేఖర్‌గదికేసీ, మళ్ళీ ఆకాశంకేసీ చూసింది. సిగ్గుతోనూ, అభిమానంతోనూ ఆమె కళ్లు అశ్రువులతో నిండిపోయినై.

ఆమెకు బాధకలిగించే పరిహాసం ఎందుకు చెయ్యాలతడు?—ఆమె ఆశ్రయం లేనిదీ, దిక్కులేనిదీ. అందుకనే తనని అందరూ ఆదరిస్తూ వుంటారు. శేఖరుడూ ఆదరిస్తాడు అతడి తల్లీ ఆదరిస్తుంది! నిజాని కామెకు ఆత్మీయులంటూ ఎవరూ లేరు.

తన బాధ్యతను పైన వేసుకునేవారెవరూ లేకపోవటం వల్లనే—కేవలం పరాయివాడైనప్పటికీ—గిరీన్ ఆమెని ఉద్ధరిస్తా ననగలిగాడు.

కన్నీళ్లు తుడుచుకుని, లలిత తనలో తను అనుకున్నది—ఈ కలకత్తా సమాజంలో. శేఖర్‌వాళ్ళ దృష్ట్యా తన మామ స్థితి ఎంతో హీనం! అటువంటి మామయ్యనే తను ఆశ్రయించుకుని వున్నది!

అక్కడ—సమాన హోదాగల సంబంధం గురించి శేఖర్‌కి పెళ్ళి ప్రసంగం జరుగుతూంది. ఇహ రెండు రోజుల్లో అది ఖాయమతుందతడికి. ఈ పెళ్ళికి నవీన్‌రాయ్ కట్నమెంత గుంజుకో దలిచివున్నాడో, ఆ వివరాలన్నీ శేఖర్ తల్లిదగ్గర విని తెలుసుకుంది, లలిత.

పరిస్థితు లిలావుండగా హఠాత్తుగా ఇవాళ శేఖరుడు తన కెందుకింతగా అవమానం చేసినట్టు! ఈ ఆలోచనలతో ఉండగా, చటుక్కున ఉలిక్కిపడి వెనక్కి తిరిగి చూసింది. నవ్వుతూ శేఖర్ నిలబడి వున్నాడు.

ఎంత ఉపాయంగా ఇంతకుముందు తను ఏ పువ్వుల దండ అయితే వేసిందో, అదే దండ—అంత ఉపాయంగా ఇప్పుడు తన మెళ్లోకి వచ్చిపడింది.

దుఃఖంవల్ల జీరపోయిన కంఠంతో "ఎందుకిలా చేశారూ!"

"నువ్వెందుకు చేశావూ!"

"నేనేం చేశానేం!" అంటూ ఆ దండను తెంచివేయబోయి, శేఖర్‌ను చూసి ఇహ సాహసించలేకపోయింది.

ఏడుస్తూ 'నాకు నా' "అన్నవాళ్లు లేకపోబట్టే కదా. నన్నిలా అవమానం చేశారు మీరు!" అన్నది.

"నే నవమానం చేయలే, నువ్వు చేశావేమో?"

"నేనేం చేశా?" నన్నది భయంభయంగా.

కాస్త ఆలోచించి చూస్తే నీకే తెలుస్తుంది. ఈ మధ్యని నువు మరీ హద్దుమీరిపోతున్నావ్ లలితా! అందుకనే నిన్నొక పరధిలో బంధించి మరీపోతున్నా పరదేశానికి!"

నిండు వెన్నెల్లో ఇద్దరూ మౌనంగా నించుని వున్నారు. కిందని కాశీకూతురి పెళ్ళి కదా! ఆ శంఖధ్వని మాత్రం వినిపించింది.

కాసేపయ్యాక....

ఆ"ట్టేసేపు మంచులో నిలబడకు. కిందకు వెళ్లు!" అన్నాడు శేఖర్.

"వెళుతున్నా." అంటూ అతడి పాదాలకు నమస్కరించి లేచి "నన్నేం చెయ్యమంటారో చెప్పి వెళ్ళండి!" అన్నది మెల్లిగా.

ఒకమాటు నవ్వి, తటపటాయించాడు. తరవాత రెండు చేతులతో ఆమెను చేర దీసుకుని హృదయానికి హత్తుకున్నాడు. "ఇంకేమీ చెపక్కర్లేదు లలితా! ఇటుపైన నీ అంతట నువ్వే తెలుసుకుంటావ్!" అన్నాడు.

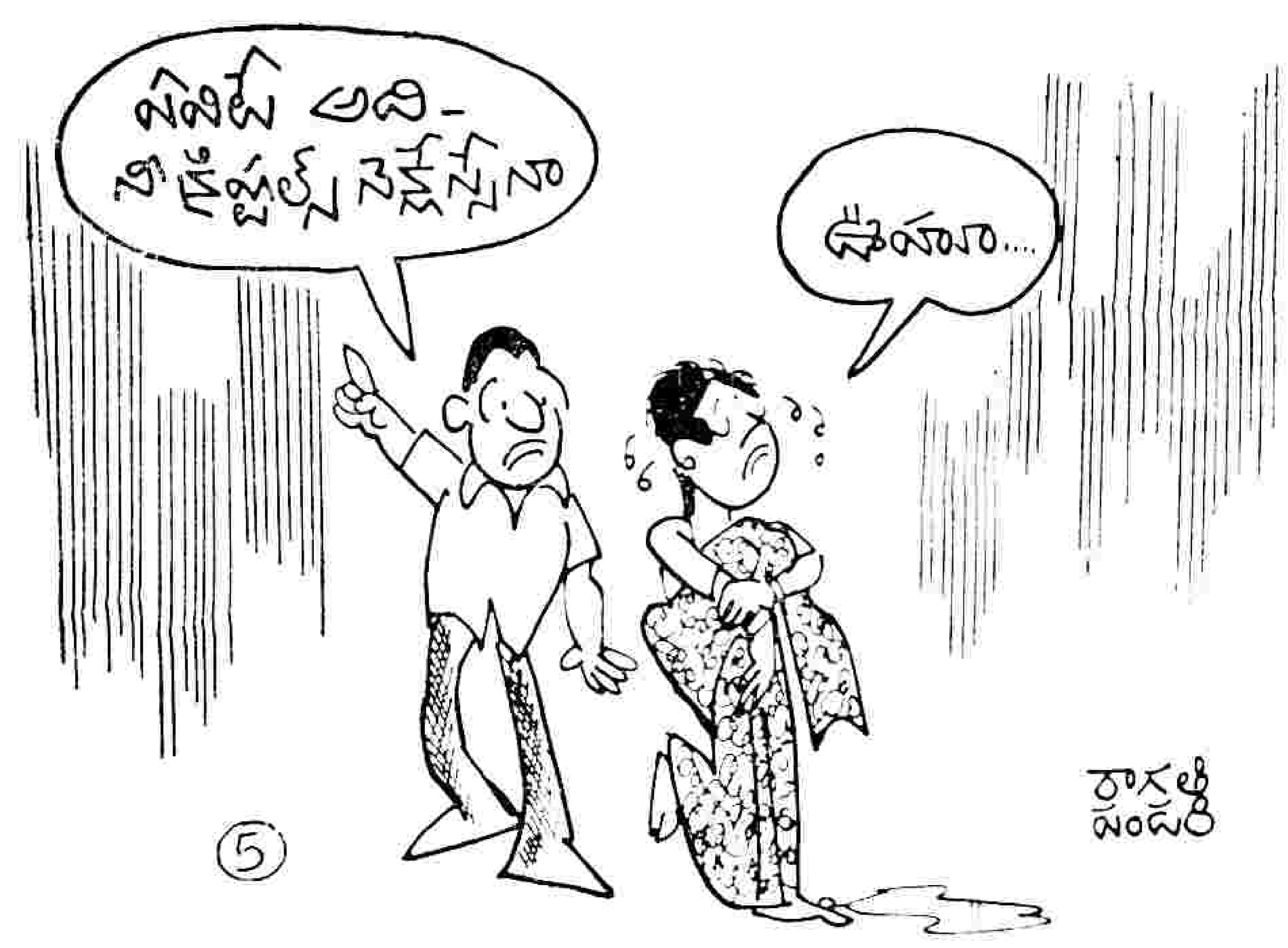

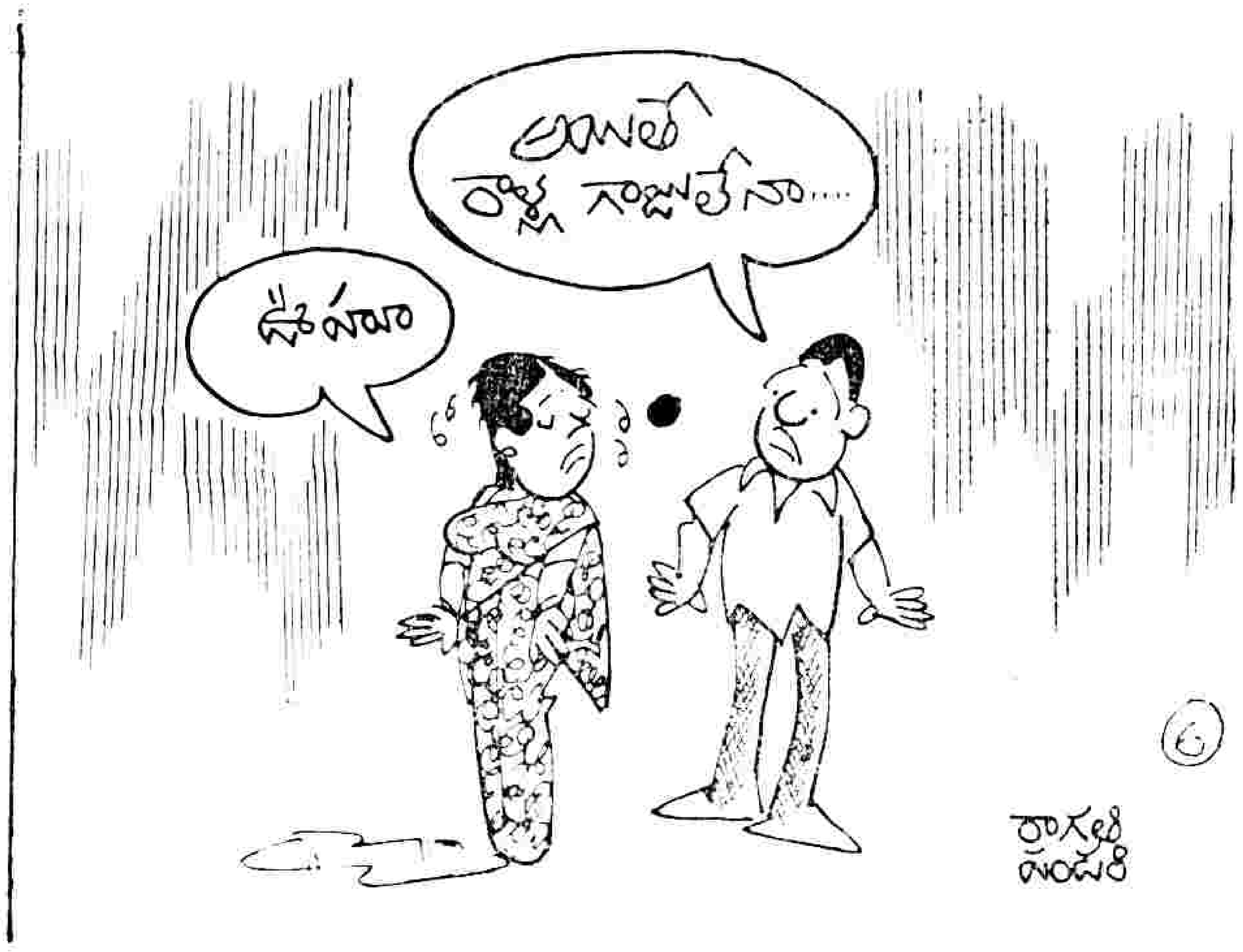

లలితకు ఒళ్ళంతా గగుర్పొడిచి, కంపించింది. కొంత జరిగి నిలబడి, "ఇవాళ హఠాత్తుగా నేను మీ మెళ్ళో దండ వేశాననే కదూ. మీరిలా చేసింది?"

శేఖర్ నవ్వుతూ, కాదన్నట్టుగా తల తిప్పి, "కాదులే. అయితే చాలారోజుల్నించి నేనొకటి అనుకుంటున్నా కాని స్థిరం చేసుకోలేకపోయాను. ఇవాళ నిశ్చయించుకున్నా. నిన్ను విడిచిపెట్టి ఉండలేనని ఇవాళే గ్రహించాను."

"మీ నాన్న వింటే కోప్పడతారు. అమ్మ చెవిని పడితే విచారపడుతుంది. ఇది నెరవేరే పనికాదు."

"నాన్న వింటే కోప్పడే మాట నిజమే. కాని అమ్మ వింటే ఎంతో సంతోషిస్తుంది. ఏది ఏమైతేనేం, జరగవలసిందేదో జరిగేపోయింది. ఇహ నువ్వూ తప్పించుకోలేవు. నేనూ తప్పించుకోలేను. వెళ్ళు, కిందికి వెళ్లి అమ్మకి నమస్కారం చేసిరా!" అన్నాడు శేఖర్.

8

మూడు నెలల తరవాత, ఒకనాడు—

నవీన్‌రాయ్ ఇంటికి వాడిపోయిన ముఖంతో వచ్చి గురుచరణుడు కార్పెట్‌మీద కూర్చోబోయాడు. కంగారుగా నవీన్‌రాయ్—

"ఉహూహూ—ఇక్కడ కాదు, అదిగో ఆ కుర్చీమీదికి పోయి కూచో. ఈ చలిలో పోయి నేను మళ్ళీ స్నానం చేయలేను. జాతి వొదులుకున్నావుటగా నువ్వు" అనడిగాడు. దూరంగా వున్న కుర్చీలో తలవంచుక్కూచున్నాడు గురుచరణుడు.

అతడు యథావిధిగా దీక్ష పుచ్చుకుని బ్రహ్మసమాజంలో కలవటం, అంతా నాలుగయిదు రోజులయింది. ఈ సంగతి చిలవలుపలవలతో చిత్ర విచిత్రమైన అల్లికలతో సనాతన హిందూవయిన నవీన్‌రాయ్ చెవినబడటం ఇవాళే. ఆయన కళ్ళలోనించి నిప్పులు కురుస్తున్నాయ్. గురుచరణుడు అలానే మౌనంగా కూర్చున్నాడు. అతడు ఎవరినీ సలహా అడక్కుండానే ఈ పని చేశాడు. అప్పట్నించీ ఇంట్లో ఏడ్పులూ పెడబొబ్బలూ, మెత్తుకోళ్ళూ ఎక్కువై, మనశ్శాంతి అనేది లేకుండా పోయింది.

"చెప్పవోయ్ నిజమా కాదా?" గద్దించాడు నవీన్‌రాయ్.

గుడ్లనీరు గుక్కుకున్నాడు గురుచరణుడు.

"చిత్తం, నిజమే....".

"ఎందుకిలాంటి పనిచేశావ్? నీ జీతం అరవై రూపాయలేగా—నువ్వు"—కోపంవల్ల ఆయనకింక ఆ పైమాట రాలేదు.

కళ్ళు తుడుచుకుని, గొంతు సవరించుకొని అన్నాడు గురుచరణుడు: "అప్పుడా జ్ఞానం లేకపోయిందన్నయ్యా! దుఃఖావస్థలో అప్పుడు ఉరిపోసుకోవడమా, బ్రహ్మసమాజంలో చేరటమా నిశ్చయించుకోలేకపోయా. ఆత్మఘాతం కన్నా బ్రహ్మజ్ఞానిని కావటమే మంచిదని అందులో చేరేశాను."

"మంచిపని చేశావ్! నీ మెడకు కాకుండా జాతి మెడకే ఉరి తగిలించావ్? సరే వెళ్ళు. మరెన్నడూ నీ ముఖం నాకు చూపించకు. నీకి సలహా ఇచ్చిన వాళ్ళనే ఆశ్రయించుపోయి. ఇహ నీ కూతుళ్ళని అడ్డమైనవాళ్ళకి తీసుకెళ్ళియ్యి?" అని కసిరికొట్టి ముఖం ఇటు తిప్పుకు కూర్చున్నాడు.

నవీనుడికి మొదట ఈ ఆలోచన లేకపోయింది. ఇప్పుడు గురుచరణుడు తన చేతుల్లోంచి పూర్తిగా తప్పించుకపోయాడు. ఇహ తన గుప్పిట్లోకి వస్తాడనే మాట కల్ల. అంచేత ఆక్రోశంతో ఉడుకెత్తిపోయిండి. అతణ్ని వంచించగల ఉపాయమేం తోచలే. వెంటనే ఓ తాపీమేస్త్రిని పిలిపించి ఇద్దరిళ్ళమధ్యనీ ఉన్న వచ్చేపోయేదారి మూసుకుపోయేందుకు పెద్ద గోడ కట్టించేశాడు.

ఈ సంగతి దూరదేశంలో వున్న భువనేశ్వరికి శేఖర్ చెప్పగా తెలిసింది. విని చాలా దుఃఖించింది.

ఈ దుర్బుద్ధి ఎవరు పుట్టించారని అడిగింది కొడుకుని. శేఖర్ గ్రహించేవున్నాడు కాని బైటపెట్టడం ఇష్టంలేదు.

"అమ్మా రెన్నాళ్లపోయాకయినా అతణ్ణి మీరే వెలివేసే వారుగా? ఇంతమంది ఆడపిల్లలకి ఎలా పెళ్ళిళ్ళు చెయ్యగలదతడు? నాకేం బోధపడటంలే!"

"ఏదీ ఆగదు, శేఖర్! కేవలం అందుకోసమనే జాతి వొదులుకుంటే చాలా కావచ్చు. వాళ్ళని పుట్టించిన దేవుడే ఆ భారమూ వహిస్తాడు" అన్నది. శేఖర్ మాట్లాడలే.

కళ్ళు తుడుచుకుని భువనేశ్వరి చెప్పింది—"మన లలితని నా వెంట తీసుకొస్తే దానికేదో ఉపాయం నేనే ఆలోచించాల్సి వచ్చేది. ఆలోచించేదాన్ని కూడా. కాని ఈ ఉద్దేశం మనసులో పెట్టుకుని గురుచరణుడు దాన్ని పంపలేదన్నమాట. నాకు తెలియకపోయె. నిజంగా దానికి సంబంధం కుదిరిందనే నే ననుకున్నా."

"అలా అయితే బాగానే ఉండేదమ్మా! ఇప్పుడైతే మాత్రమేం. ఇంటికెళ్ళాక ఆ పని ఎందుకు చెయ్యకూడదూ? లలిత ఇంక ఆ సమాజంలో చేరలేదటగా! వాళ్ళమామయ్య మట్టుకే చేరాట్ట! ఇంతకూ నిజాని కాయన లలితకేం సొంత మేనమామ కాదుగా, లలిత కెవరూ లేకపోబట్టి వాళ్ళింట్లో పెరిగిందిగానీ!" అన్నాడు శేఖర్.

"నిజమేరా. కాని, మీ నాన్న అదో మోస్తరు మనిషి. ఆయన ఒప్పుకోరు సరికదా, వాళ్ళ ముఖం కూడా చూడనివ్వరు." శేఖర్కి ఇదే అనుమానం.

రెండు రోజుల తరువాత "ఇక్కడ నాకేం తోచటం లేదమ్మా! ఇంటికి వెళ్ళిపోదాం!" అన్నాడు. "అయితే పద నాకు ఏమీ బాగుండటంలేదు." అన్నది వెంటనే భువనేశ్వరి ఒప్పుకుంటూ.

తల్లీకొడుకులిద్దరూ ఇంటికి వచ్చిచూస్తే, రెండిళ్ళకీ మధ్యని పెద్ద గోడ!

శేఖర్ రాత్రి భోంచేస్తుంటే, మాటమీద మాటొచ్చి భువనేశ్వరి ఇలా అంది! "వాళ్ళ గిరీన్‌బాబుకి లలిత నిచ్చేటట్టుందిరా అబ్బాయ్? ఈ సంగతి "నే నిదివరకే ఊహించా."

"ఎవరు చెప్పారూ?"

"మధ్యాన్నం చూసివద్దామని వెళితే, వాళ్ళత్త ఒకే ఏడుపు!" అని ఒక్క క్షణం ఆగింది.

తరవాత కళ్లొత్తుకుంటూ—"ప్రారబ్ధం, శేఖర్! ప్రారబ్ధం! నొసట వ్రాత ఎవరు తప్పించగలరూ? అయినా ఇందులో ఎవరినీ తప్పు పట్టలేం. పోనీలే. అయిందేదో అయింది. గిరీన్ కూడా చిన్నవాడు, మంచివాడు. బోలెడంత ఆస్తి. లలిత ఏం కష్టపడక్కర్లే!" అన్నది.

శేఖర్ సమాధానం చెప్పలే.

* * *

మర్నాడు సాయంత్రం ఆలాఅలా తిరిగివద్దామని బయల్దేరాడు శేఖర్. అప్పుడు గురుచరణుడింట్లో టీ సమావేశం జరుగుతూంది. కబుర్లూ, నవ్వులూ ఉత్సాహంగా సాగటం విని, ఏమనుకున్నాడో ఏమో శేఖర్ గురుచరణుడి గదిలోకి వెళ్ళాడు. అట్టే ఆ కోలాహలమంతా ఆగిపోయింది. శేఖర్ని చూడగానే అందరి ముఖాలు మారిపోయాయి.

అతడూరినించి రావటం ఒక్క లలితకు తప్ప మరెవరికీ తెలియదు. ఇవాళ గిరీన్‌తో మరో పెద్దమనిషికూడా వచ్చి కూచున్నాడు. అతడాశ్చర్యంగా చూశాడు శేఖర్‌కేసి.

శేఖర్ గురుచరణుడికి నమస్కరించి. ఓ పక్కన కూచుని నవ్వుతూ. "ఇదేమిటి? అంతా ఒక్కమాటుగా చల్లబడిపోయిందేం" అన్నాడు. గురుచరణుడు ఏదో మెల్లిగా దీవించినట్టుంది. సరిగ్గా తెలియదు. ఆయన మనస్సులో ఉద్దేశం శేఖర్ గ్రహించాడు. ప్రయాణపు సంగతులూ, పశ్చిమదేశపు విశేషాలు అన్నీ వివరించి, చివరికి ఆ కొత్త యువకుడి ముఖంకేసి చూశాడు.

అతణ్ణి పరిచయం చేస్తూ, గురుచరణుడు చెప్పాడు: "ఇతడు మా గిరీన్‌కు స్నేహితుడు. ఒకే బస. ఒక దగ్గరే కలిసి చదువుతున్నారు. చాలా మంచి కుర్రవాడు. శ్యాంబజార్లో వున్నా, రోజూ ఓసారి వచ్చి చూసిపోతుంటాడు." అందుకేం బదులు చెప్పలే శేఖర్. కాస్సేపయాక "బాబాయ్, అందరూ ఖులాసాయేనా?" అనడిగాడు. జవాబివ్వలే గురుచరణుడు. శేఖర్ లేచి వెళ్ళబోతూవుంటే, "అప్పుడప్పుడూ వొస్తుండు నాయనా! బొత్తిగా వొదిలిపెట్టెయ్యకు, విన్నావుగా సంగతులన్నీ" అన్నాడు ఏడుపు గొంతుకతో.

"వినకేం!" అంటూ లోపలికెళ్ళాడు శేఖర్.

లోపల్నించి గృహిణి ఏడుపు వినిపించింది. గురుచరణుడు పంచెకొనలతో కళ్ళు తుడుచుకుంటున్నాడు. గిరీన్ అపరాధిలా చిన్నదయిన ముఖంతో కిటికీలోంచి చూస్తూ కూర్చున్నాడు. లలిత అంతకు మునుపే వెళ్ళిపోయింది అక్కణ్ణించి.

శేఖర్ వంటింట్లోంచి ఇవతలకి వచ్చి మెల్లాలోకి వెళుతూండగా, తలుపు చాటున లలిత ఉండటం చూశాడు. సాష్టాంగ నమస్కారం చేసిందామె. లేచి నిలబడి అతడి దగ్గరగా జరిగింది. "నా వుత్తరానికి జవాబు రాశారు కాదేం?" అనడిగింది. నిమ్మళంగా.

"ఏదీ, నా కందలేదే? ఏం రాశావ్, అందులో?"

"చాలా సంగతులు రాశా! పోన్లెండి. అంతా విన్నారుగా. ఇప్పుడేమిటి మీ ఆజ్ఞ. చెప్పండి"

ఆశ్చర్యంగా "నా ఆజ్ఞా. నా ఆజ్ఞతో ఏం పనీ?"

"ఎందుకని?"

"ఎందుకనేమిటి లలితా? నే నెవరని ఆజ్ఞాపించేది?"

"నన్నే. ఇంకెవరిని ఆజ్ఞాపిస్తారూ?"

"నిన్ను మాత్రం ఎందుకాజ్ఞాపిస్తాను? ఆజ్ఞాపిస్తే మటుకు నువ్వెందుకు వింటావ్?" జాలికొలిపే స్వరంతో అన్నాడు.

మనస్సులో చాలా భయపడింది లలిత. ఇంకోమాటు దగ్గరసా వచ్చి ఏడుపు గొంతుతో అన్నది...."పోండి....ఇదా సమయం వేళాకోళానికి? మీ కాళ్ళమీద పడతా ఏం చేయమంటారో చెప్పండి. నా కమిత భయంగా వుంది. రాత్రిళ్ళు నిద్దరట్టటంలేదు"

"భయం దేనికి?"

"దేనికంటా రేమిటే? మీరూ లేరు దగ్గర. అమ్మా లేదు! ఈలోగా మామయ్య ఇలాంటి పనిచేసి కూచున్నాడాయె! ఇప్పుడు అమ్మ నన్నింటోకి రానివ్వకపోతే....?"

"అదీ నిజమే. అమ్మ రానివ్వదు. మీ మామయ్య వాళ్ళ దగ్గిరి బోలెడంత డబ్బు తీసుకున్నాడని తెలిసిందామెకు. అదీగాక, ఇప్పుడు మీరు బ్రహ్మసమాజికులు. మేం హిందువులం" అన్నాడు శేఖర్.

వంటింటోంచి అన్నాకాళీ కేక : "వదినా, అమ్మ పిలుస్తోంది."

"వస్తున్నా!" అని గట్టిగా చెప్పింది లలిత.

తరువాత కాస్త గొంతు తగ్గించి అన్నది _ "మామ ఎవరైనా కానీండి. మీరు ఎవరో నేనూ అదే. అమ్మ మిమ్మల్ని వదులుకోగలదా? నన్నూ వదులుకోలేదూ, పోతే-గిరీన్‌బాబు దగ్గర తీసుకున్న డబ్బు సంగతి అంటారా?_అది నే తీర్చేస్తా. అప్పు అని తీసుకున్నాక. అటూ యిటూ కాస్త వెనక ముందుల్లో తీర్చే తీరాలి కదా!"

"అంత డబ్బెక్కణ్ణించి వస్తుంది నీకు?"

ఒక్కసారి అతడి ముఖంకేసి కెళ్ళెత్తి చూసింది. క్షణంసేపు మౌనంగా ఉంది "నాకు తెలీదు, ఆడవాళ్ళందరికీ డబ్బు ఎక్కణ్ణించి వస్తుందో, నాకూ అక్కణ్ణించే" అన్నది.

ఇప్పటిదాకా నిగ్రహించుకు మాటాడుతున్నా లోవల మండిపోతూనే వున్నాడు శేఖర్. ఇప్పుడు ఎకసక్కెంగా అన్నాడు. "మామయ్య నిన్ను అమ్మేశాడుగా"

లలితకు చీకట్లో అతడి ముఖభంగిమ కనిపించలేదు. కాని గొంతు మార్పు కనిపెట్టింది.

"అంతా ఒట్టిది. మా మామయ్యలాంటి మనిషి లోకంలో ఎవ్వరూ లేరు. ఆయన్ని మీరు హేళన చెయ్యకండి. ఆయన కష్టాలు మీరు తెలుసుకోలేకపొయ్యారు. లోకమంతటికీ తెలుసు" అంటూ ఒక్కమాట గుటకమింగి కొంచెం తటపటాయించింది.

"అదీగాక ఆయన డబ్బు ఎప్పుడు తీసుకున్నారో తెలుసా? నా పెళ్లి అయినాకే. అంచేత ఆయనకి నన్ను అమ్మే అధికారమూ లేదు. నన్ను అమ్మనూ లేదు. ఆ అధికారం మీ ఒక్కరికే వుంది. తలుచుకుంటే మీరు డబ్బివ్వాల్సి వస్తుందేమోనన్న భయంతో అమ్మేయగలరు కూడా....!" అని చెప్పి గబగబా అక్కణ్ణించి వెళ్ళిపోయింది.

9

రాత్రి పొద్దుపోయేవరకూ తిరిగి తిరిగి వచ్చిన శేఖర్ ఆలోచనల్లో పడ్డాడు. తన కళ్ళముందర పెరిగిన మొన్నమొన్నటి లలిత ఎంత ఆరిందా కబుర్లు నేర్చేసిందీ తన ముందర సిగ్గువిడిచి ఇన్ని మాటలు ఎలా మాటాడగలిగిందీ?

తన భవిష్యత్ జీవితంలో లలిత ఇప్పుడు ఎలా ముడిపడివుంది? ఆమె లేకుండా ఉండటం ఎంత కష్టం. ఎంత దుఃఖకరం? చిన్నప్పట్నించీ లలిత తమ కుటుంబంలో కలిసిపోయింది. కనుకనే తలిదండ్రుల మధ్య, అన్నదమ్ముల మధ్య ఆమెకు ఎలాంటి స్థానమున్నదీ అతడెన్నడూ ఆలోచించనూలేదు, ఆలోచించాల్సిన అవసరమూ కలగలేదు.

తన తలిదండ్రులు ఈ వివాహానికి సమ్మతించరు. కాబట్టి లలితను పొందటం అసాధ్యం. ఆమె మరెవరికో దక్కుతుంది. అంచేతనే ప్రవాసానికి వెళ్ళే ముందురోజు రాత్రి లలిత మెళ్లో బలవంతాన దండవేసి, ఈ దిగుళ్ళన్నీ వదిలించుకున్నాడు.

ప్రవాసంలో ఉండగా _ గురుచరణుడు స్వధర్మాన్ని స్వీకరించాడని విని శేఖర్ ఎంతో వ్యాకులపడ్డాడు. ఇంతకంటె పెద్ద బెంగ_లలితను వదుకోవాల్సి వస్తుందేమోనని, సుఖంలోగాని, దుఃఖంలోగాని అతడి ఆలోచన ఎప్పుడూ లలితమీదికే ప్రసరించేవి.

ఇవాళ లలిత స్పష్టంగా చెప్పిన మాటలు అతడి ఆలోచనల్ని అరికట్టాయి. అప్పుడు లలిత తనకు దక్కదేమోనని బెంగ; ఇప్పుడు లలిత తనను వదలదేమోనని దిగులు!

* * *

శ్యాంబజార్ సంబంధం ఉత్తదయింది. అంత కట్నం ఇవ్వటానికి వాళ్లు వెనకాడారు. అదీగాక, శేఖర్ తల్లికి

ఆ పిల్ల అంతగా నచ్చలేదుకూడా! కనుక శేఖర్ ఈ సంబంధంనుంచి తప్పించుకున్నాడు. కాని, నవీన్‌రాయ్ మాత్రం పదిహేను ఇరవేల కట్నం సంగతి మరిచిపోలేదు. ఆ ప్రయత్నంనించి పూర్తిగా విరమించుకోనూ లేదు.

ఏమిటి చెయ్యడం?—ఇదే శేఖర్ ఆలోచన. ఆ రాత్రి తను చేసినపని ఇంతదాకా పరిణమిస్తుందనీ, తనకి వివాహం అయిపోయినట్టే లలిత ఇంత నిస్సంకోచంగా విశ్వసిస్తుందనీ, ధర్మపథనాన్నిబట్టి చూస్తే ఏ కారణంవల్లా ఇది మారటానికి వీల్లేదని—ఈ విషయాలేవీ ఆనాడు శేఖర్ ఆలోచించి చూసుకోలేదు.

ఆ రోజున తనే తన నోటిమీదుగా అన్నాడుగా—"అయిందేమో అయిపోయింది. ఇహ నువ్వూ తప్పించుకోలేవు. నేనూ తప్పించుకోలేను" అని! - అవన్నీ ఇవాళ ఆలోచనకు వచ్చాయి.

అప్పుడు పైన చందమామ విహరిస్తున్నాడు. నలువైపులా నిండువెన్నెల పచ్చపువ్వులా వ్యాపించింది. మెళ్ళో దండ వేలాడుతోంది. ప్రియురాలి వక్షస్థలానికి తన హృదయాన్ని ఆనించి, ఆమె హృదయస్పందనతో తన తొలి అనుభవాన్ని పొంది ఆనందించాడు. ఆ సమయంలో శేఖర్ స్వార్థపరుడే అనాలి. ఏమంటే?—సంసారికమైన మండిచెడుగు లతనికి గుర్తురాలే. ధనలోభి అయన తన తండ్రి రుద్రస్వరూపం అతడి కళ్ళకి పొడకట్టలే దప్పుడు.

లలితంటే తల్లికీ ఆపేక్షే. కనుక ఆమెని వప్పించటం ఏమంత కష్టంకాదనుకున్నాడు. అన్నద్వారా అయినా చెప్పించి తండ్రిని మెత్తబరచవచ్చుననికూడా ఆశించాడు. అదీగాక, గురుచరణుడు అప్పటికింకా ఇలా నాశనం కాలేదు. తన ఆశాపథానికి అడ్డుపడలేదు. ఇప్పుడు చూడబోతే, ఆ విధాతే అడ్డుపడి కూర్చున్నాడు.

ఇహ ఇప్పుడు——

తండ్రిమాట అటుంచి, తల్లిని వప్పించటమూ అసాధ్యమే. అసలీ విషయం ఎత్తడానికే ఆస్కారం కనిపించటంలేదు, దీర్ఘంగా ఒక్కసారి నిట్టూర్చాడు శేఖర్. "ఏమిటీ చెయ్యటం?" అని అనుకుంటూ.

లలిత స్వభావం అతడికి బాగా తెలుసు. తనే ఆమె నింత దాన్ని చేశాడు. ఒకటే ధర్మమని నమ్మినదానికి ఆమె ఎన్నడూ విరుద్ధంగా నడచుకోదు. శేఖర్‌కి తను ధర్మపత్ని అని నమ్మింది. అంచేతనే ఇవాళ సాయంకాలం నిస్సంకోచంగా చీకట్లో వచ్చేసింది. దగ్గరసా జరిగి, ముఖంమీద ముఖంపెట్టి అలా నించుని మాటాడగలిగింది.

ఆమెని గిరీన్‌కిచ్చి చెయ్యాలని సంప్రదింపులు జరుగుతున్నమాట వాస్తవమే. కాని లలిత ఒప్పుకునేట్టు ఎవ్వరూ చేయలేకుండా వున్నారు. ఇహ లలిత ఎంతమాత్రం ఊరుకోదు కూడా. అంతా బైట పెట్టేస్తుంది

శేఖర్‌కు కళ్ళూ ముఖమూ జేవురించినై. ఆనాడు తను ఆమె మెళ్లో దండవేసి అంతటితో ఊరుకోలేదు. ఆమెని తన హృదయంమీదకు చేర్చుకుని ముద్దుపెట్టుకున్నాడు కూడా. ఇందుకు లలిత అభ్యంతరం పెట్టలేదు. ఏమి?....ఇది తప్పు కాదనే ఉద్దేశంతోనూ ఈ పని చెయ్యటానికి శేఖర్‌కు తగినంత అధికారముందనే భావంతో అడ్డుచెప్పలే. ఇప్పుడీ విషయంలో ఎవరైనా ప్రశ్నిస్తే, ఏమిటీ జవాబివ్వటం?

తలిదండ్రుల కిష్టంలేకుండా వివాహం చేసుకోవడం అసంభవం. ఈ మాట నిశ్చయం. కానైతే, గిరీన్‌ని లలిత చేసుకోకపోవటానికి కారణమేమిటో తీరా బైటపెట్టేస్తే, ఇంటోగాని బయటగాని తనెల్లా తలఎత్తుకు తిరగటం .... ఇటువంటి సందిగ్ధంలో పడ్డాడు శేఖర్.

10

మరి లాభం లేదుగదా అని లలిత ఆశ వొదులుకున్నాడు శేఖర్. మొదట్లో కొన్నాళ్ళు మహా భయపడుతూ వచ్చాడు... మామూలు చనువుతో లలిత హఠాత్తుగా వచ్చి తన పక్కన కూచుంటొందేమోననీ కొంపదీసి ఇద్దరి మధ్యన జరిగిన సంగతులేమన్నా బైట పెడుతుందేమోనని.

డాబా ఎక్కి చూస్తే లలిత కనపడుతుందేమోనని భయం. కనుక అక్కడ నిలబడేవాడే కాదు. ఈ మధ్య వారింటికీ వీరింటికీ రాకపోకలు సాగటంలే. ఏ బెడదా లేకుండా ఒక నెల గడిచిపోయింది. ఇప్పుడనుకున్నాడు శేఖర్ తనలో! ఏమయినాగానీ....ఆడపిల్లకి సిగ్గూ బిడియం తప్పదు. కనుక ఇలాంటి సంగతులు బైటపెట్టలేరు!" అని.

ఈ భయం లేదని అనుకున్నాడు గాని, ఆ క్షణంనుంచి ఏదో తెలియని బాధ హృదయంలో ప్రవేశించింది....నిరాశ, శంక, వేదన. వీటితో ఎంచేతనో అతడు ఉడుకెత్తిపోతున్నాడు. ఇహ నెప్పుడూ లలిత ఈ విషయం వెల్లడించదా? తనను ఒక అయ్య చేతిలో పెట్టేంతవరకూ నోరు మెదపక ఊరుకుంటుందా? లలితకు పెళ్ళవటం అత్తారింటికెళ్ళడం తలుచుకుంటే సరి, శేఖర్‌కు మనస్సూ శరీరం దహించుకుపోతున్నది!

మామూల్లాగే ఇవాళకూడా అతడు గదిముందు వరండాలో పచార్లు చేస్తున్నాడు. కాని డాబామీద ఇంట్లోవాళ్ళెవ్వరూ కనిపించలే. ఒకనాడు మాత్రం అన్నాకాళీ ఎందుకో వచ్చింది కాని, శేఖర్ కనబడగానే దృష్టి అటుకేసి తిప్పుకుంది. పలకరింతా మనుకునేంతలో వెళ్ళిపోయింది.

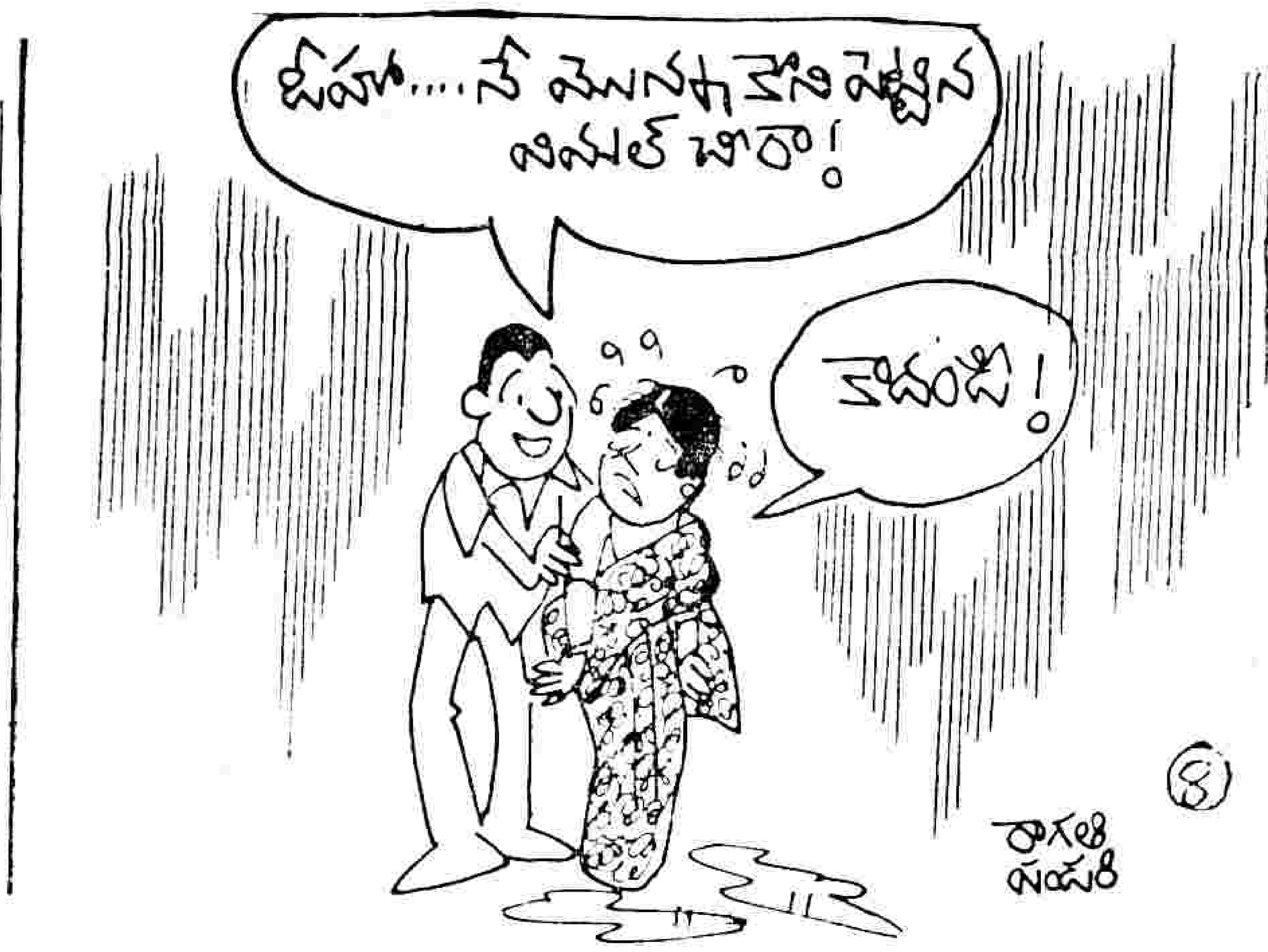

మరో నెల్లాళ్ళ తరవాత ఒకరోజున మాటల సందర్భంలో భువనేశ్వరి అడిగింది. ఈ మధ్య నెప్పుడయినా లలితని చూశావుట్రా రెజ్జెల్లయింది దాన్ని చూసి. మొన్న డాబామీది కొస్తే పిలిచా. ఆదేమిటో, పిల్ల అదోరకంగా మారిపోయింది. ముఖంవాడి వయస్సయిపోయిన దానిలా కనిపించింది...." అంటూంటే కళ్ళ నీళ్ళు తిరిగాయి ఆమెకు.

"మాసిపోయిన చీరెలు కడుతోందిప్పుడు. నేనేగా దాని కెప్పుడూ కావలసిన చీరె లివ్వటం? అయిదారు నెలలాయె. ఒక్క చీరయినా ఇచ్చి ఎరుగను."

శేఖర్ అటువేపే చూస్తూ కూర్చున్నాడు.

"నన్ను తప్ప ఎవ్వర్నీ ఏమీ అడగదురా. ఆకలేస్తే నాతోనే చెబుతుంది. నా వెంటవెంటే తిరుగుతుంది. దాని ముఖం చూడగానే నాకు తెలుస్తుంది గాని మరెవ్వరూ గ్రహించలేరు. అమ్మా అని నన్నొరికే పిలవటమే కాదు. తల్లిలాగే నన్ను ప్రేమించేది."

"సరేకాని అమ్మా! మరి పిలిచి ఏం కావాలో అడిగి ఇవ్వ లేకపోయావా."

"ఎలా తీసుకుంటుందిరా అబ్బాయ్? వచ్చి పోయే దారి కాస్త మూయించేస్తిమాయె. కష్టాల్లో ఉంది మరిది తెలిసో తెలియకో పొరపాటు చేశాడే అనుకో? అందుకని ఏకంగా వెలివేసెయ్యటమే? ప్రాయశ్చిత్తం అదీ చేయించి మన వాళ్ళని మళ్ళీ కలుపుకోవటంలే? ఇంతకీ, వాళ్ళు అలా పీడించటంవల్లనే మతంలో కలిసిపోయాడు. మనస్సుకి రోత కలిగితే మనిషి ఏ పనయినా చేస్తాడు. నిజానికి ఆయన మంచిపనే చేశాడంటా, నేను. మనందరికన్నా ఆ గిరీన్ ఆత్మీయుడై కనిపెడుతున్నాడు. లలితని అతనికిచ్చి చేస్తే అదీ సుఖపడుతుంది. చెబుతున్నాగా! వచ్చే నెలలోనే అవుతుందట!"

"వచ్చే నెల్లోనే?" ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు శేఖర్.

"అలాగే విన్నా. వాళ్ళ మామ వంట్లోకూడా బాగుండటం లేదని చెప్పింది."

"ఎలా వుంటుందిలే. మనశ్శాంతి ఎక్కడ? ఎప్పుడూ ఏడుపులూ పెడబొబ్బలూ నేనాయె."

తల్లి వెళ్ళగానే, శేఖర్ మెల్లిగా వెళ్ళి పడుకున్నాడు. లలితను గురించే ఆలోచనలు పరిగెడుతున్నాయ్.

* * *

ఆఫీసునించి అప్పుడే వచ్చాడు శేఖర్. వాళ్ళ వీళ్ళ ఇళ్ళ మధ్య ఇరుకు సందులోంచి ఒక బండీ వచ్చింది. కను క్కుంటే గురుచరణుడింటికి డాక్టరొచ్చాడని తెలిసింది,

అన్నట్టు—గురుచరణుడికి ఒంట్లో సుస్తీగా ఉంటోందని అమ్మ చెప్పిందిగా? ఆ మాట జ్ఞాపకమొచ్చి ఎకాయెకి వాళ్ళ పడకగదిలోకి వెళ్లాడు, శేఖర్. గురుచరణుడు లేవలేని స్థితిలో వున్నాడు. లలితా, గిరీన్ విచార ముఖాలతో ఓ పక్కన కూచుని వున్నారు. ఎదర డాక్టర్ రోగిని పరీక్షిస్తున్నాడు.

అస్పష్ట స్వరంతో గురుచరణుడు శేఖర్‌ను కూర్చో మన్నాడు. లలిత తలమీద ముసుగు ముందుకు లాక్కుని, ముఖం అటు తిప్పుకు కూర్చున్నది.

డాక్టర్ని శేఖర్ ఎరుగు. ప్రిస్క్రిప్షన్ రాసిచ్చి అతన్ని వెంటబెట్టుకు వచ్చి బయట కూర్చున్నాడు. "రోగం ఇంకా ముదరలేదు. గాలి మార్పుకోసం ఎక్కడికైనా తీసుకెళ్ళడం ముఖ్యం" అని చెప్పాడు డాక్టర్.

డాక్టర్ వెళ్ళిపోగానే గిరీన్, శేఖర్ ఇద్దరూ ఒక్కసారిగా గురుచరణుడి గదిలోకి వచ్చారు.

లలిత చేత్తో సైగచేసి, గిరీన్‌ను చాటుగా పిలిచింది. అతడితో ఏదో గుసగుస ఆడింది.ఎదురు కుర్చీలో శేఖర్ స్తబ్ధుగా కూచుని గురుచరణుడికేసి చూస్తున్నాడు. కాస్సేపయ్యాక

లేచి వెళ్లాడు. అప్పటికింకా లలితా, గిరీన్ గుసగుసలాడుతూనే వున్నారు. శేఖర్‌ను పిలిచి ఒక్కళ్ళూ ఒక్కమాటయినా చెప్పలే.

ఇవాళ లలిత ఒక గొప్ప బాధ్యతనించి తనని శాశ్వతంగా విముక్తుణ్ని చేసిందనుకున్నాడు శేఖర్. ఇహ నిర్భయంగా నమ్మవచ్చు. సందేహం లేదు. లలిత ఇంక తనని అంటి పెట్టుకొని ఉండదు.

గిరీన్ వాళ్ళకి పరమ ఆప్తుడన్న సంగతి ఇవాళ తను స్వయంగా చూసివచ్చాడు. వాళ్ళందరికీ ఆధారం, భవిష్యత్తులో లలితకు ఆశ్రయమూ ఇచ్చేవాడతడే. తనేంకాదు. ఇలాంటి ఆపత్సమయంలోకూడా ఆమె ఒక్క సలహాకాని మరేంకాని తనని అడగనేలేదే?

శేఖర్ ఈజీ చైర్లో కూలబడ్డాడు. ఎన్నో ఆలోచనలు దొర్లినై- లలితకు నేను పరాయివాడై పోయినట్టేగా? తనని చూస్తూనే ముసుగు ముఖంమీదికి లాక్కొని అటుకేసి ఎందుకు తిరిగి నట్టూ? దానిమాటకేం?—తన కళ్ళముందరే గిరీన్‌ని చాటుకి పిలిచి, ఎంతసేపెంతసేపు ఆ గుసగుసలు! లోగడ ఒకప్పుడు ఇతగాడి వెంటనే కదా నాటకానికి వెళతానంటే వెళ్ళనివ్వలేదు తను? బహుశా! తనతోవున్న రహస్య సంబంధం గుర్తు కొచ్చి ఆవేళ సిగ్గుపడిందేమో!

"అంతలో గది బైటనించి తల్లి పిలుపు! "ఏరా! ఇంకా కాళ్ళూ, చేతులూ కడుక్కోలేం?" శేఖర్ హడావిడిగా లేచి గబగబా కిందికి వెళ్ళిపోయాడు.

నిజానికి తప్పెవరిది?....ఈ సంగతి ఇన్నాళ్ళనించీ శేఖర్ ఆలోచించనే లేకపోయాడు. ఇప్పటిదాకా లలితతో తను ఆశకొలిపే మాట ఒక్కటీ చెప్పనేలేదు. పోనీ అంటే, ఆమె తనని అడిగేందుకయినా అవకాశమివ్వలేదు. ఈ సంగతి బైటపడితే తను ఎలాంటి బాధ్యత వహించాల్సి వస్తుందోనని ఒకవంక భయం కనుక అన్నివిధాలా తప్పంతా లలిత నెత్తినే రుద్దటానికి ఉపాయాలు వెదుకుతున్నాడు. ఈ విధంగా కోపంతో, అభిమానంతో మనస్సు లోలోపల దహించుకు పోతూవుంది.

ఒక వారం రోజుల తరవాత—

ఇవాళ సాయంత్రంకూడా అతడలాగ తపించిపోతున్నాడు. చటుక్కున తన ముందు చప్పుడైంది. ముఖమెత్తి చూశాడు. హృదయం గతుక్కుమంది! కాశీ చెయ్యిపుచ్చుకుని లలిత గదిలోకి వచ్చింది. కింద పరిచివున్న కార్పెట్ పైన కూర్చుంది.

"శేఖర్‌దా! మే మిద్దరం నీకు నమస్కరించటానికి వచ్చాం. రేపు ఊరికి వెళుతున్నాం!" అన్నది కాశీ.

మాట్లాడలే, చూస్తూ ఊరుకున్నాడు, శేఖర్.

"శేఖర్‌దా! మీ పాద సన్నిధిని మేమెన్నో తప్పులు చేసి వుంటాం, అవన్నీ మరచిపో!" అన్నది కాశీ.

ఈ మాటల్లో ఒక్కటీ ఆమె స్వంతం కాదనీ, పాఠం నేర్చుకొని ఒప్పజెపుతోందని గ్రహించాడు శేఖర్.

"రేపెక్కడికి వెళుతున్నారు మీరూ?"

"పశ్చిమదేశం. నాన్నని తీసుకు ముంగేరు వెళుతున్నాం."

అక్కడ గిరీన్‌బాబుగారి ఇల్లుంది. నాన్నకి నయమయినా ఇహ మేం తిరిగి రాం. ఇక్కడి నీళ్ళు నాన్నకి సరిపడలేదని డాక్టర్‌గారు చెప్పేశారు" అన్నది.

"ఇప్పుడెలా వుందేం?" అడిగాడు శేఖర్.

"కాస్త నయమే." అంటూ, చీర చాటునుంచి కొత్త చీరెలు రెండు తీసి చూపించింది కాశీ. "ఇవిగో పెద్దమ్మ మాక్కొనిచ్చింది!"

ఇప్పుడు మెల్లిగా లేచి లలిత టేబిల్ దగ్గరి కెళ్ళింది. తాళం చెవి టేబిల్ మీదపెట్టి "బీరువా తాళంచెవి ఇన్నాళ్ళాయె నా దగ్గరే ఉండిపోయింది" అన్నది చిరునవ్వుతూ. "కాని అందులో డబ్బుమాత్రం ఏంలేదు. అంతా ఖర్చయిపోయింది." అని చెప్పింది.

మాటాడలే శేఖర్.

"పద వొదినా, పొద్దుపోతూంది?" అన్నది కాశీ.

"కాశీ కిందికెళ్ళి కెండు తమలపాకులు తెచ్చిపెట్టమ్మా!" అన్నాడు శేఖర్ తడబడుతూ.

కాశీ చెయ్యి నొక్కిపెట్టింది లలిత. "నువ్వుండే కాశీ, నే తెస్తాలే." అంటూ గబగబా దిగివెళ్ళి ఒక్క నిమిషంలో ఆకులు తెచ్చి కాశీ చేతికిచ్చింది. కాశీ శేఖర్ చేతికిచ్చింది.

శేఖర్ తెల్లబోయి అలానే కూర్చున్నాడు,

"వెళుతున్నాం శేఖర్‌దా" అంటూ, కాశీ దగ్గరసా వచ్చి అతడి పాదాలకు నమస్కరించింది. లలిత కూర్చున్న చోటి నుంచే నేలకు వంగి నమస్కరించింది. ఇద్దరూ లేచి వెళ్లి పోయారు.

మతిపోయినవాడిలా శేఖర్ అలానే కూర్చున్నాడు. లలిత వచ్చింది. చెప్పవలసిందేమో చెప్పి, సెలవు తీసుకు వెళ్ళి పోయింది. కాని శేఖర్ తను మాత్రం మాటాడలేకపోయాడు. మాటాడ్డాని కేమి సంగతులు లేనట్టుగా ఆ కాస్సేపు ఎలాగో వెళ్ళబుచ్చాడు.

కావాలనే ఇవాళ లలిత కాశీని వెంటబెట్టుకొచ్చింది. అక్కడ జరిగిన విషయాలేవీ పైకి రాకూడదని లలిత ఉద్దేశం కాబోలునని శేఖర్ అనుకున్నాడు. తరవాత అతడికి ఒళ్ళంతా

ఏమిటో లాగుతున్నట్టూ, తల తిరిగిపోతున్నట్టూ ఉంది లేచి వెళ్ళిపోయి పక్కమీద పడుకున్నాడు.

11

గాలి మార్పుకోసం ముంగేరు వెళ్ళినా గురుచరణుడి ఆరోగ్యం బాగుపడలే. ఓ ఏడాదిపాటు తీసుకు తీసుకు దేహం చాలించాడు. గిరీన్ ఎంతో అభిమానంతో చివరి ఘడియదాకా ఉంది, చెయ్యగలిగిందంతా చేశాడు.

ఇహ పోతాడనగా ఆయన గిరీన్ చెయిపట్టుకుని "మన స్నేహాన్ని బంధుత్వంగా చెయ్యాలి నువ్వు. నే నీ కళ్ళతో చూసి ఆనందించటానికి నోచుకోలేదు. పరలోకం నించైనా చూసి ఆనందిస్తా!" నంటూ బతిమాలి చెప్పాడు.

గురుచరణుడింట్లో అద్దెకున్న వాళ్ళద్వారా భువనేశ్వరికి వీళ్ళ కబుర్లు తెలుస్తుండేవి. ఇప్పుడాయన పోయిన సంగతి కూడా వాళ్ళవల్లనే తెలిసింది.

ఇది జరిగిన మరి కొద్దిరోజులకే నవీన్‌రాయ్ మరణించాడు. భువనేశ్వరి ఈ కష్టంవల్ల పిచ్చెత్తినట్టయ్యింది. అంచేత సంసారమంతా పెద్దకోడలి కప్పగించింది. తను కాశీ వెళ్ళిపోయింది. వచ్చే యేడు ఏర్పాట్లన్నీ చేసి కబురెడితే వచ్చి శేఖర్ పెళ్ళి జరిపించి వెళతానని చెప్పింది, వెళ్ళే ముందు.

నవీన్‌రాయ్ స్థిరపరిచేవున్నాడు సంబంధం. ఆయన పోవడంతో ఏడాదివరకూ ఆగవలసి వచ్చింది. లేకపోతే ఈపాటి కయిపోవాల్సిందే.

పిల్లతరపువారు ఇహ ఆగరు. నిన్ననే వచ్చి ముహూర్తం పెట్టుకు వెళ్ళారు. ఈ నెల్లోనే పెళ్ళి. ఇవాళ బయల్దేరి వెళ్ళి తల్లిని తీసుకువద్దా మనుకుంటున్నాడు శేఖర్.

ప్రయాణంకోసం బీరువాలోంచి గుడ్డలూ అవీ తీసుకొని పెట్టెలో సర్దుకుంటూవుంటే, చాలారోజుల కివాళ లలిత మళ్ళీ జ్ఞాపకమొచ్చింది. ఇదివరకీ పన్లన్నీ లలితే చేసిపెట్టేది. వాళ్ళ సంగతులేవీ శేఖర్ తెలుసుకోనూ లేదు. తెలుసుకోవాలని అతడికి కుతూహలమూ లేదు.

ఈలోగా లలితమీద క్రమంగా అతడికో అసహ్యభావం ఏర్పడింది. కాని, ఇవాళెందుకో చటుక్కున ఆమె సంగతి తెలుసుకోవాలని బుద్ధిపుట్టింది.

లలిత ఖులాసాగానే ఉండిఉంటుంది. గిరీన్ స్థితిమంతుడే కనుక ఏమీ లోటు చెయ్యడు. అయినా.... పెళ్ళి ఎప్పుడయిందో ఆమెకు. అతడితో లలిత ఎలా వుంటుందో తెలుసుకోవాలని ఒక వంక, వాళ్ళింట్లో అద్దెకున్నవాళ్ళు రెణ్ణెల్ల కిందటే ఖాళీచేసి వెళ్ళిపోయారు కనుక కబుర్లు తెలియటంలే.

పోనీ – చారుబాల తండ్రికి తెలుస్తుంటా వాళయి. భోగట్టాలు. పోయి కనుక్కుందామా అనిపించింది. సర్దుకున్న సామాన్లు అమట్టునే వొదిలేసి, ఈ ఆలోచనలతో కిటికీలోంచి బైటికి చూస్తున్నాడు.

అంతలో దాసీది పిలిచింది– "చినబాబుగారూ! కాశీగారి అమ్మగారు మిమ్మల్ని రమ్మంటున్నారండి."

ఆశ్చర్యంతో "ఏ కాశీగారి అమ్మో?"

గురుచరణుడి ఇంటికేసి చేత్తో చూపిస్తూ చెప్పింది: "మన కాశీగారి అమ్మో, చినబాబుగారూ! ఆరంతా వొచ్చేసిన్రు గదండీ, వూరినించి!"

"పద వొస్తున్నా!" అంటూ మేడదిగి వెళ్లాడు శేఖర్.

ఇంటో అడుగెట్టంగానే ఏడుపులూ, శోకాలూ. వితంతు రూపంలో వున్న గురుచరణుడి భార్యదగ్గరకెళ్ళి కింద కూర్చున్నాడు శేఖర్. కళ్లు తుడుచుకున్నాడు ఆ పరామర్శలో ఆమె భర్త మరణం తన తండ్రి మరణం రెండూ కలిసివున్నాయి.

పొద్దుగుంకింది. లలిత వచ్చి దీపం పెట్టింది. దూరంనించే అతడికి నమస్కరించి, ఒక్క నిమిషం నిలబడి మెల్లిగా వెళ్ళిపోయింది.

ఇప్పుడు లలిత పదిహేనేళ్ళ పరస్త్రీ శేఖర్ దృష్టిలో. అతడామెకేసి కన్నెత్తి చూడనూలేదు. పలకరించనూ లేకపోయాడు. అయినా, ఓరకంటచూసి ఆమె చాలా చిక్కిపోయినట్టు మాత్రం కనిపెట్టాడు.

ఏడుపులూ పరామర్శలూ అయినాక గురుచరణుడి భార్య చెప్పింది–"నాయనా శేఖర్! ఈ ఇల్లమ్మేసి, ముంగేరు వెళ్లి అక్కడే అల్లుడిదగ్గ రుండిపోదామనుంది. చాలాకాలంగా ఈ యిల్లు కొనాలని నాన్నగారికి ఉద్దేశముండేది కదా. కనక, ఏదో ఒక ధర కట్టి మీరే తీసుకుంటే, సొమ్ము సొమ్ములో కలిసింది కదా అని నాకు తృప్తి వుంటుంది. పైకి పోతుం దేమోనని మీకూ మనస్సు కష్టంగా ఉండదు. మీరే తీసుకుంటే, మళ్ళీ ఎప్పుడయినా ఒహవేళ మేమొస్తే, రెండు రోజులపాటు తలదాచుకునేందు కాస్కారముంటుంది...." అంటూ మనసు విడిచి తన ఉద్దేశం వెల్లడించింది.

"అమ్మతో చెప్పి చూస్తా. ఏమంటుందో!" అన్నాడు శేఖర్.

"అయితే – అక్క ఈ మధ్య నెప్పుడూ రాదా, యేం. శేఖర్?"

"ఇవాళ రాత్రికే వెళుతున్నా అమ్మని తీసుకురావటానికి" అని చెప్పాడు.

తరువాత మరెన్నో సంగతులూ విశేషాలూ తరిచి తరచి అడిగిందావిడ. శేఖర్ పెళ్లెప్పుడు, ఏ వూరు సంబంధం,

కట్నమెంత, నగలెన్ని?—ఇలాటి వివరాలన్నీ అడిగి తెలుసుకుంది.

వెళ్ళొస్తానన్నాడు శేఖర్. అప్పటికి వెన్నెల బాగా పైకి వచ్చింది. ఆ సమయంలో మేడమీదినించి దిగి గిరీన్ వాళ్లక్కగారింటికి కాబోలు వెళ్ళాడు. గురుచరణుడి భార్య చూసి "మా అల్లుణ్ణి ఎరుగుదువా శేఖర్? అతడితో ఎప్పుడయినా మాటాడావా, లేదా? చాలా మంచివాడు సుమా!" అన్నది.

అతడితో తనకి పరిచయముందని చెప్పి, గబగబా వెళ్లిపోయాడు శేఖర్. కాని, బైట గది ముందరికి వచ్చేప్పటికి చటుక్కున ఆగిపోవాల్సి వచ్చింది. చీకట్లో తలుపు చాటున లలిత నిలబడివుంది!—

"ఇదిగో, మిమ్మల్నే! అమ్మని తీసుకురావడానికి ఇవాళే వెళుతున్నారా?"

"ఊఁ—"

"బాగా అధైర్యపడిపోయింది కామోసు!"

"పిచ్చెత్తిపోయినట్టే అయింది!"

"మీ వంటో కులాసాగా వుందా?"

"కులాసాగానే వుంది!" అంటూ తొందరగా వెళ్లిపోయాడు రోడ్డుమీదికి వచ్చాడు. అతని ఆపాదమస్తకం వొణికిపోయింది. లలిత పక్కన నించుంటే తన శరీరంకూడా అపవిత్రమయిందా అనిపించింది.

తిరిగి ఇంటికి వచ్చాడు. ఎలానో పెట్టె సర్దేశాడు. రైలుకింకా టయిముంది అందుకని మళ్లీ పడుకుని ఆలోచనల్లో పడ్డాడు — లలిత కంటే అసహ్యం ఎక్కువై పోయింది. మనస్సులో ఆమెపైన మండిపోతున్నాడు. ఆ మంటలో ఆమెను అనరాని మాటలన్నీ అని దూషించాడు. చివరికి లలితను 'కులట' అని అనటానికూడా సంశయించలే.

మాటల సందర్భంలో అప్పుడు గురుచరణుడి భార్య ఇలా అన్నది—"నాయనా, శేఖర్!—ఇది సంతోషంతో చేసిన పెళ్లి కాదు. చివరి క్షణందాకా జరుగుతుందని ఎవళ్లమూ అనుకోనేలేదు. లేకపోతే, అప్పుడు మిమ్మల్నందరినీ పిలవమనే చెప్పింది లలిత." అని ఈ విషయం బైటపెట్టేప్పటికల్లా అసలే లలితపైన మండిపోతున్న స్పర్ధ శేఖర్ కోపాగ్నిని మరింత ప్రజ్వలింపజేసింది.

12

కాశీనించి తల్లిని తీసుకువచ్చేశాడు శేఖర్. అప్పటికింకా అతడి పెళ్ళి పన్నెండు రోజులుంది. రెండురోజులు పోయాక—

శేఖర్ తల్లి దగ్గిర కూర్చుని లలిత ఏదో పనిచేస్తోంది. లలిత వచ్చిందని శేఖర్‌కి తెలీదు. అందేత, ఏదో పనిమీద వచ్చి 'అమ్మా' అని పిలిచాడు. గదిలో అడుగెట్టడంతోనే తొట్రుపడి నిలబడిపోయాడు. తల వంచుకుని లలిత తన పని చూచుకుంటోంది.

"ఎందుకురా నాయనా," అడిగింది తల్లి. వచ్చిన పని కాస్తా మరిచిపోయి "ఏం లేదులే!" అంటూ వెళ్లిపోయాడు. లలిత ముఖం అతడికి కనిపించలేదు గాని, దృష్టిమాత్రం ఆమె చేతుల పయిన పడింది. చేతులకి రెండు గాజులు తప్ప మరేం లేవు. మనస్సులో క్రూరంగా నవ్వుకున్నాడు. 'ఇదో వేషం కాబోలు! ననుకున్నాడు. గిరీన్ అంత గొప్ప స్థితిమంతుడు కదా. అటువంటి ఆయనకు గృహిణి అయిన లలిత చేతులింత అలంకారశూన్యంగా ఉండడమేమిటీ అని! ఈ మాత్రం ఊహించుకోలేకపోయాడు శేఖర్.

• • •

ఆ రోజు శేఖర్ గబగబ మేడమెట్లు దిగివస్తున్నాడు. ఆ మెట్లమీదనించే పైకి ఎక్కబోతున్నదల్లా లలిత కొంచెం పక్కకి తప్పుకు నిలబడింది. శేఖర్ దగ్గిరికి రాగానే సంకోచిస్తూ మెల్లిగా అన్నది: "మీతో ఒక మాట చెప్పాలని వుంది."

ఆశ్చర్యంగా శేఖర్ "ఎవరితో? నాతోనా?"

"అవును—మీతోనే!"

"నాతో చెప్పేదేమిటుంటుంది?" అంటూ విసురుగా కిందికి దిగి వెళ్ళాడు.

కాసేపు అక్కడ అలానే నిలబడిపోయింది లలిత. చిన్నగా నిట్టూర్చి మెల్లిగా వెళ్ళిపోయింది.

• • •

మర్నాడుదయం—

గదిలో కూర్చుని పత్రిక చూసుకుంటున్నాడు శేఖర్. గిరీన్ వచ్చి నమస్కరించి, కుర్చీ లాక్కుని కూర్చున్నాడు.

ఇద్దరికీ పరిచయమున్నది కానీ ఎన్నడూ ఇంతవరకు మాటాడుకుని ఎరుగరు.

లాంఛనాలేం లేకుండా గిరీన్ ఏకంగా తను వచ్చిన వ్యవహారంలోకి దిగాడు: "ఒక ముఖ్యమైన పనిమీద మీకు శ్రమకలిగించటానికని వచ్చాను. మా అత్తగారి ఉద్దేశం మీకు తెలిసిందే. వారిల్లు మీకే విక్రయించాలనున్నారు. ఆ సంగతే ఇప్పుడు నాతో చెప్పి పంపించారు. ఆ సంగతి ఎంత వేగిరం తేలిపోతే అంత త్వరలో ఆవిడని ముంగేరు తీసుకువెళదా మనుకుంటున్నా" నన్నాడు.

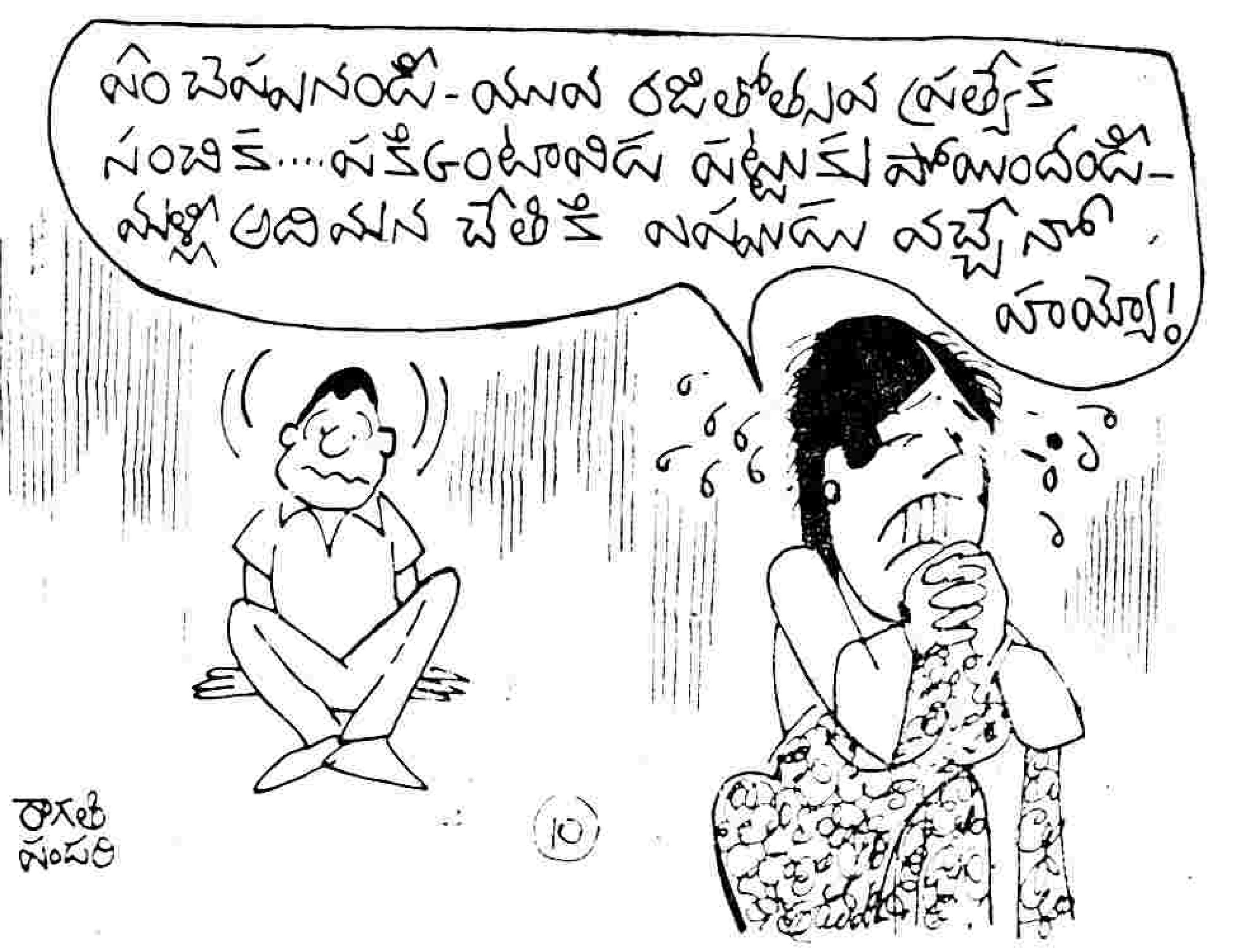

గిరీన్‌ను చూడగానే శేఖర్ హృదయంలో తుపాను రేగింది. ఈ మాటలేం అతనికి నచ్చలే. "మంచి మాటే, కాని నాన్నగారు పోయినప్పట్నుంచీ యజమాన్లు మా అన్నగారే కనక..."

చిరునవ్వుతూ గిరీన్ అన్నాడు: "అదీ తెలుసు నాకు. కాని, వారితో మీరే చెబితే బాగుంటుందేమో!"

"అహ_మీరు చెప్పినా బాగానే వుంటుంది. వారి తరపున ఇప్పుడు సంతానం మీరేగా!" అన్నాడు శేఖర్.

"నేనే. చెప్పడం అవసరమయితే అలాగే చెబుతా. మీరు కాస్త శ్రద్ధపెట్టారంటే పని చాలా సులువుగా జరిగిపోతుందని చెల్లి చెప్పింది, నిన్నను."

ఇప్పటిదాకా శేఖర్ బాలీసుకి చేరగిలబడి మాట్లాడుతున్న వాడల్లా లేచికూచుని "ఎవరు చెప్పారూ?" అనడిగాడు.

"చెల్లాయ్ లలిత చెప్పింది" అన్నాడు గిరీన్.

మతిపోయినట్టయింది శేఖర్‌కు. గిరీన్ ఏం చెప్పాడో కూడా సరిగా చెవినపడలే. ఒక్క క్షణం అతడి ముఖంకేసి చూస్తూ ఊరుకుని. అడిగాడు: "క్షమించండి గిరిన్‌బాబు గారూ! మీరు లలితను పెళ్లి చేసుకోలే?"

నాలిక్కరుచుకున్నాడు గిరీన్. "చిత్తం, లేదు. వారినందర్నీ బాగా ఎరుగుదురుగా మీరు? కాని.... నేను...."

"కాని, అనుకోలేదే మొదట్లో?"

"లేదు అలా అనుకోలేదు. ఆ మాట నిజమే. గురుచరణ బాబు మరణ సమయంలో నన్ను పిలిచి చెప్పారు: "నాయనా, గిరీన్! మన స్నేహం బంధుత్వంగా మారాలి సుమీ, ఇదే నా తుది కోరిక!" అని. సరేనని నేనూ మాట ఇచ్చాను. ఆయన పోయాక సంగతి సందర్భాలన్నీ నాకు విడమర్చి చెప్పింది చెల్లెలు లలిత. ఈ సంగతులన్నీ ఎవరూ ఎరుగరట అయినా అంతకు ముందే తనకి వివాహ అయిందట! ఇప్పుడు భర్త ఖులాసాగానే ఉన్నాట్టకూడా! ఈ మాటలెవరూ నమ్మకపోవచ్చు. కాని, చెల్లి ఏం చెప్పినా నాకు పూర్తి విశ్వాసముంది. అయినా ఒక్కసారేకదా పెళ్లి యేది? ఓ_అదేమిటి!" అన్నాడు, గిరీన్.

శేఖర్‌కు నేత్రాలు రెండూ బాష్పాలతో నిండిపోయినై. ఆ బాష్పాలే గిరీన్ ఎదట ధారలుగా ప్రవహింపసాగినై. కాని ఈ స్పృహ లేనేలేదు శేఖర్‌కు. ఒక పురుషుడి ఎదుట మరో వ్యక్తి దౌర్బల్యాన్ని వ్యక్తంచెయ్యటం సిగ్గుచేటు కదా! ఆ సంగతి కూడా స్ఫురించలేదు శేఖర్‌కు.

మాటాడక చూస్తున్నాడు గిరీన్. అతడి మనస్సులో ఇన్నాళ్ళనుంచీ సందేహం కద్దు. ఇవాళ స్పష్టంగా తెలిసిపోయింది. లలిత భర్త ఎవరో!_శేఖర్ కళ్ళు తుడుచుకుని అడిగాడు. "మీరు లలితను ప్రేమించలేదూ?"

గిరీన్ మెల్లిగా సమాధానం చెప్పాడు_"ఈ ప్రశ్నకు జవాబు అనవసరం. ఎంతటి ప్రేమ అయినా, తెలిసి తెలిసి ఒకారు పెళ్లాడిన స్త్రీని మరొకారు ఎన్నడయినా చేసుకుంటారా? పెద్దలు మీరు ... మిమ్మల్ని నే విమర్శించ దలుచుకోలేదు" అని, నవ్వాడు. లేచి నిలబడి "ఇప్పటికి సెలవ్, మళ్లీ కలుసుకుందాం!" అంటూ, నమస్కరించి వెళ్లిపోయాడు.

* * *

గిరీన్‌ను శేఖర్ చాలా రోజుల్నుంచీ ద్వేషిస్తున్నాడు. అది క్రమశః పరమానస్యంగా కనిపించింది. ఇవాళ అతడు వెళ్ళిపోగానే శేఖర్ లేచి శిరస్సు నేలకానించి అపరిచితుడైన ఆ బ్రాహ్మణ యువకుణ్ణి ఉద్దేశించి ఎన్నోసార్లు నమస్కరించారు నిశ్శబ్దంగా. మానవుడు ఎంతటి స్వార్థ

త్యాగాన్ని చెయ్యగలదో, నవ్వుతూ ఎంతటి కఠోరప్రజ్ఞనయినా ఎలా చెల్లించుకోగలదో, ఇవాళ శేఖర్ మొదటిసారిగా చూడసాగాడు.

*   *   *

అపరాహ్ణం. భువనేశ్వరి తన గదిలో కూచుని కొత్త బట్టలన్నీ ఎంచి, వరసగా బొత్తులు పెట్టి సర్దుతోంది. లలిత ఆవిడకి సాయం చేస్తూంది.

గదిలోకి వచ్చాడు శేఖర్. తల్లి మంచంమీదికి వెళ్ళి కూర్చున్నాడు. అతడు లలితను చూడగానే గాభరాపడలే. తల్లి అడిగింది: "ఏమిట్రా అబ్బాయ్!"

"ఏం చేస్తున్నావమ్మా!"

"ఎవరెవరికి ఏయే రకం బట్టలు పెట్టాలో ఎంచి లెక్క చూస్తున్నా. బహుశా మరి కొన్ని కొనాల్సి వుంటుందనుకుంటా. ఇవేం సరిపోయేట్టులేవు—కాదు తల్లీ!"

అవునన్నట్టు తల తిప్పింది లలిత.

శేఖర్ నవ్వుతూ, "ఒకవేళ నే పెళ్ళి చేసుకోకపోతే..?"

భువనేశ్వరి "ఆఁ — నువ్వెంతకయినా తగినవాడివే. గుణాలకేం తక్కువ లేదు!" అన్నది నవ్వుతూ.

"ఇప్పుడు పరిస్థితులన్నీ అలాగే వచ్చాయి అమ్మా!"

"అవేం మాటల్రా. అలా అనకు!"

"ఇప్పటిదాకా మాటాడలే నేనయినా. కాని ఇహ మాటకుండా ఉండటానికి వీల్లేదు. ఇహ ఊరుకుంటే మహాపాపం చుట్టుకుంటుంది.

ఈ మాటల్లో అంతర్యం గ్రహించలేక చూస్తూ ఊరుకుంది భువనేశ్వరి.

"అమ్మా! ఈ బిడ్డ తప్పులు ఇంతవరకూ ఎన్నో క్షమిస్తూ వచ్చావ్ నువ్వు. నేను నిజంగా చేసుకోను." అన్నాడు శేఖర్.

కొడుకు మాటల తీరూ, ఆ ముఖకవళికా చూసి భువనేశ్వరికి ఉద్రేకం కలిగింది కాని, మభ్యపరచుకుంది.

"సరే. అలాగేలే. నన్నట్టే వేధించక, నువ్విక్కణ్నుంచి వెళ్లు. నాకు బోలెడన్ని పన్లున్నాయ్...." అన్నది.

"నిజం చెబుతున్నానమ్మా? ఆ పెళ్ళి నే చేసుకోను," అన్నాడు శేఖర్

"ఎందుకనీ? ఇదేం ఆటలనుకున్నావా యేం?"

"ఆ ఆట కాదు అందుకనే చెబుతున్నా!"

ఈమాటు నిజంగానే భయపడింది భువనేశ్వరి. రోషంతో "ఏం జరిగిందో తెలిసేట్టు చెప్పు. ఈ డొంకతిరుగుడు మాటలేం నా దగ్గర పనికిరావు." అన్నది.

"చెబుతాలే అమ్మా. మరోనాడు. అప్పుడు విందువు గానిలే—" అన్నాడు మెల్లిగ.

"మరో రోజు నేమిట్రా?" అంటూ, ఆ కొత్త బట్టలన్నీ ఓ పక్కకి నెట్టింది. "అయితే ఇవాళే నన్ను కాశీకి పంపించెయ్ ఇలాంటి సంసారంలో క్షణం కూడా ఉండలేన్నాయనా!"

తల వంచుకున్నాడు శేఖర్.

భువనేశ్వరి మనస్సు స్థిరంగా లేదు. "లలిత కూడా నాతో వస్తానంటుంది రేపు. దాని ప్రయాణానిక్కూడా ఏర్పాటుచెయ్."

శేఖర్ నవ్వుతూ, "నీవెంట వస్తుంటే వేరే ఏర్పాట్లు ఎందుకమ్మా? నీ ఆజ్ఞ కంటె మించిదేముంది దానికి?"

నవ్వుతున్న కొడుకు ముఖం చూసింది భువనేశ్వరి. ఒకసారి లలితకేసి చూసి "విన్నావా తల్లీ! వాడి మాటలూ ఉద్దేశాలున్నూ! నా ఇష్టముంటే నిన్ను యెక్కడికయినా సులువుగా తీసుకెళ్ళగలనుట. మీ అత్తని అడగక్కర్లే?"

జవాబు చెప్పలేదు లలిత. శేఖర్ ధోరణికి లలిత భయపడింది.

శేఖర్ అన్నాడు—"ఆమె నడగాలంటే నువ్వే వెళ్ళి అడగు. అవంతా నీ ఇష్టంమీద ఆధారపడి ఉంది. ఏమయినా కానీ నువ్వెలా అంటే అలా జరిగి తీరుతుంది తల్లీ! ఏ సంగతి నాకూ. తెలుసు నువు వెంట తీసుకువెళతానంటున్న అమ్మాయికీ తెలుసు. మరి, ఆమె నీ కోడలే కదటమ్మా!"

చకితురాలయింది భువనేశ్వరి తల్లితో హాస్యాలా, ఏమిటీ మాటలు! "ఏమిట్రా అన్నావ్? అది నా కేమవుతుందనీ అంటున్నావ్?" అనడిగింది ఆత్రంతో.

ముఖం పైకెత్తలేదు గాని, సమాధానం మటుకు చెప్పాడు శేఖర్: "అదే చెప్పాను కదు అమ్మా! ఇవాల్టి సంగతి కాదిది. నాలుగేళ్ళనాడే జరిగింది. అది నీ కోడలే నిజంగా. ఇహ నే నింకేం చెప్పలేను. దాన్నే అడుగు. అదే చెబుతుంది." అని చూసేసరికల్లా లలిత భువనేశ్వరికి నమస్కరించబోతూంది. లలిత పక్కనే వచ్చి నించున్నాడు శేఖర్. ఇద్దరూ కలిసి ఆమెకు పాదాభివందనం చేశారు.

భువనేశ్వరి కళ్ళనుండి ఆనందాశ్రువులు జలజలరాలాయ్. ఆమెకు లలితంటే ఎంత ప్రేమో — నగలపెట్టె తెచ్చి, అందులోంచి ఒక్కొక్కటే తీసి లలితకి అలంకరిస్తూ— ఒక్కొక్కటే సంగతులన్నీ మెల్లిగా అడిగి తెలుసుకుంది. అంతా విన్నాక, "అందుకనేనా తల్లీ, గిరీన్ కాశీని చేసుకున్నదీ." అనడిగింది.

"ఊఁ—అందుకనే అమ్మా!—గిరీన్‌బాబులాంటి మనుషులు లోకంలో ఉంటారో ఉండరో నే చెప్పలేను. కాని ఆయన నన్ను పూర్తిగా నమ్మేశారు. నే నాయనతో ఇలా చెప్పాను: "నిజ గానే నాకు పెళ్ళయింది. నా భర్త నన్నేలుకోనీ, ఏలుకోకపోనీ, అవంతా వారిష్టం. కాని, ఆయన ఇప్పుడు కులాసాగానే వున్నారు అని చెప్పేసరికి నా మాటలు పూర్తిగా విశ్వసించారాయన." అన్నది లలిత

నవ్వింది భువనేశ్వరి లలిత తల నిమురుతూ చెప్పింది.... "అలాంటివాళ్లుండకపోవడమేమిటి తల్లీ! జన్మజన్మాలకూ సుఖంగా ఉండాలనీ ఆశీర్వదిస్తున్నా. కాసేపు ఇక్కడ కూర్చోమ్మా! నే వెళ్ళి, పెళ్ళికూతురు నూరిందని మా పెద్దవాడితో చెప్పివస్తా!" నంటూ అవినాశుడి గదివేపు వెళ్లింది భువనేశ్వరి. *

యువ 1972 ఫిబ్రవరి సంచిక నుంచి.   అనువాదం : చక్రపాణి